

Poročilo

**o spremljavi izvajanja
prenovljenega dela posebnega programa
vzgoje in izobraževanja
za otroke in mladostnike s posebnimi
potrebami od 21. do 26. leta**

**Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo**

Poročilo o spremljavi izvajanja prenovljenega dela posebnega programa vzgoje in izobraževanja za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami od 21. do 26. leta

Uredila: Andreja Vouk

Avtorji: Andreja Vouk, Sonja Dobravc, Brigita Pinter

Spremljavo izvajanja prenovljenega dela posebnega programa vzgoje in izobraževanja za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami od 21. do 26. leta starosti je opravila skupina:

Brigita Pinter, Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Andreja Vouk, Zavod Republike Slovenije za šolstvo

mag. Bernarda Gaber, Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Nives Markun Puhan, Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Sonja Dobravc, Zavod Republike Slovenije za šolstvo

dr. Tomi Deutsch, Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Jezikovni pregled: Renata Vrčkovnik

Izdal in založil: Zavod RS za šolstvo

Predstavniki: dr. Vinko Logaj

Spletna izdaja

Ljubljana 2020

Objava na spletnem naslovu: www.zrss.si/pdf/poročilo_o_spremljavi_PP.pdf

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID=44448771

ISBN 978-961-03-0540-8 (pdf)

Kazalo vsebine

1 UVOD	5
1.1 Predstavitev prenovljenega dela posebnega programa.....	5
1.1.1 Trajanje izobraževanja.....	6
1.1.2 Načela in cilji obveznega in nadaljevalnega programa do 18. leta (I., II., III., IV. stopnja)	6
1.1.3 Posebni program vzgoje in izobraževanja – V. in VI. stopnja	9
1.1.4 Diferenciacija in individualizacija.....	10
1.1.5 Preverjanje, ocenjevanje in napredovanje.....	10
1.1.6 Dokončanje programa	10
1.1.7 Timsko delo	10
1.1.8 Časovna in vsebinska opredelitev 6. stopnje posebnega programa	11
1.1.9 Izbirne vsebine.....	11
1.2 Spremljanje in izvajanje prenovljenega dela posebnega programa.....	12
1.3 Opredelitev ciljev za ugotavljanje doseganja ciljev spremljave	12
2 Metode raziskovanja	12
2.1 Uporabljene metode raziskovanja glede na posamezne cilje spremljave	12
2.2 Podatki o vzorcu	14
3 Rezultati	16
3.1 Rezultati, prikazani po posameznih ciljnih spremljave.....	16
4 Sklepi in predlogi	31
4.1 Povzetek ugotovitev glede na zastavljene cilje spremljave in zastavljena raziskovalna vprašanja	31
4.2 Sinteza spoznanj glede na raziskovalna vprašanja	33
4.3 Predlogi za morebitne spremembe.....	34
5 Viri	35
6 Priloge	36
Priloga 1: Načrt spremljanja uvajanja.....	37
Priloga 2: Anketni vprašalnik za ravnatelje posebnega programa	49
Priloga 3: Anketni vprašalnik za razrednike posebnega programa	52
Priloga 4: Anketni vprašalnik za starše posebnega programa.....	56
Priloga 5: Polstrukturiran intervju	58
Priloga 6: Anketni vprašalnik za otroke/mladostnike na 6. stopnji.....	59
Priloga 7: Obrazec za spremljavo: Vpogled v IP otrok/mladostnikov	60
Priloga 8: Opazovalni obrazec za 6. stopnjo.....	61

KAZALO TABEL

Tabela 1: Število vključenih otrok in mladostnikov po posameznih VIZ spremljave.....	14
Tabela 2: Podatki o šoli, odgovori anketirancev, učitelji razredniki.....	15
Tabela 3: Stopnja poučevanja, odgovori anketirancev, učitelji razredniki.....	15
Tabela 4: Kombinacije poučevanja po stopnjah, odgovori anketirancev, učitelji razredniki.....	15
Tabela 5: Vzgojno-izobraževalna institucija, odgovori anketirancev, starši.....	16
Tabela 6: Ravnateljve ocene pogojev dela v VIZ.....	17
Tabela 7: Učiteljeve ocene pogojev dela v VIZ.....	17
Tabela 8: Opazovanje pouka: učno okolje.....	18
Tabela 9: Ravnateljve ocene ustreznosti programa.....	18
Tabela 10: Učiteljeve ocene ustreznosti programa kot celote.....	19
Tabela 11: Učiteljeva mnenja o učnih načrtih z možnostjo upoštevanja raznovrstnih andragoških in specialnodidaktičnih izhodišč.....	20
Tabela 12: Opazovanje pouka: opazovano področje dejavnosti.....	20
Tabela 13: Ravnateljve ocene o ustreznosti programa.....	21
Tabela 14: Učiteljeve ocene o ustreznosti programa kot celote.....	21
Tabela 15: Ravnateljve ocene ustreznosti programa VI. stopnje.....	22
Tabela 16: Učiteljeve ocene ustreznosti programa VI. stopnje.....	22
Tabela 17: Opazovanje pouka: podatki o vzgojno-izobraževalnem delu in specialnodidaktičnih pristopih.....	23
Tabela 18: Opazovani elementi pouka.....	24
Tabela 19: Ocena staršev o seznanjenosti vzgojno-izobraževalnega dela z njihovim otrokom.....	25
Tabela 20: Ocena staršev o njihovem sodelovanju in informiranosti.....	25
Tabela 21: Ocena staršev o ustrezni skrbi za razvoj otroka.....	26
Tabela 22: Ocena staršev o njihovem zadovoljstvu s potekom vzgojno-izobraževalnega dela.....	26
Tabela 23: Povratne informacije staršev.....	27
Tabela 24: Ocena ravnateljev glede členitve programa na šest stopenj.....	27
Tabela 25: Ocena učiteljev glede členitve programa na šest stopenj.....	28
Tabela 26: Vpisi ravnateljev in učiteljev pod »drugo«.....	28
Tabela 27: Ocena ravnateljev glede obsega ur v programu na VI. stopnji.....	29
Tabela 28: Ocena učiteljev, v kolikšni meri omogoča program kot celota optimalen osebni razvoj učencev na posameznih področjih.....	29
Tabela 29: Ocena učiteljev o ustreznosti programa.....	30
Tabela 30: Ocena učiteljev: uporabnost učnih načrtov pri načrtovanju individualiziranih programov.....	30

1 UVOD

Vzgoja in izobraževanje otrok z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju (5. člen Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami ZUOPP-1, 58/11, 40/12- ZUJIF, 90/12, 41/17-ZOPOPP, v nadaljevanju ZUOPP-1) poteka po posebnem programu vzgoje in izobraževanja, ki ga izvajajo javne šole oziroma podružnice šol, ki so ustanovljene ali organizirane za izvajanje prilagojenih programov izobraževanja in posebnega programa vzgoje in izobraževanja, javni zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami in javni socialnovarstveni zavodi.

Sprememba Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 58/2011) je učencem z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju omogočila nadaljevanje izobraževanja v posebnem programu vzgoje in izobraževanja do 26. leta starosti. Novo sprejeta zakonska določila so narekovala potrebo po prenovi in dopolnitvi obstoječih programskih dokumentov. Posebni program vzgoje in izobraževanja je do sprejetja nove zakonodaje omogočal učencem šolanje na petih stopnjah od šestega do enaindvajsetega leta starosti. Na podlagi nove zakonodaje je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Zavodu RS za šolstvo naročilo oblikovanje delovne skupine za pripravo posodobitve posebnega programa s strokovnimi dokumenti, ki bodo odgovorili na vzgojno-izobraževalne potrebe odraslih učencev v duševnem razvoju, ki so vključeni v 6. stopnjo. Izhodišče priprave programa je, da gre pri vzgoji in izobraževanju učencev z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju v odrasli dobi za izrazito specialni pedagoško-andragoški proces, kar narekuje drugačne didaktične in vsebinske pristope.

Delovna skupina v sestavi strokovnih delavcev praktikov s področja vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami in sodelavcev Zavoda RS za šolstvo je v okviru posodobitve posebnega programa proučila obstoječe dokumente in pripravila strokovne podlage, ki so bile 13. februarja 2014 sprejete na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje.

1.1 Predstavitev prenovljenega dela posebnega programa

Učenci z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju potrebujejo vse življenje različne stopnje pomoči. Zaradi nižanih intelektualnih sposobnosti učenci z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju niso nikoli popolnoma samostojni. S posebnimi vzgojno-izobraževalnimi procesi pa njihovo stopnjo samostojnosti in neodvisnosti lahko razvijamo do optimalnih meja. To potrjuje tudi več kot petdesetletna pedagoška praksa šolanja teh oseb. Pred uveljavitvijo te prakse so veljale definicije, ki so opredeljevale, česa ti učenci ne zmorejo. Sistematičen pedagoški proces v zadnjih petih desetletjih pa je izničil te definicije, učenci z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju dosegajo nepredvidene razvojne možnosti in je danes dejansko težko predvideti, do katere ravni se bodo razvili njihovi potenciali. (Grubešič, 2014)

Učenci zaradi svojih posebnosti potrebujejo veliko spodbud za svoj osebni razvoj. Motnja v duševnem razvoju se v procesu učenja kaže predvsem v:

- zmanjšanih intelektualnih sposobnostih,

- znižani motivacijski sferi,
- pomanjkanju elementov samoaktivnosti,
- manjši potrebi po samopotrjevanju,
- slabši intencionalni usmerjenosti.

Posebni program vzgoje in izobraževanja se izvaja tudi v socialnovarstvenih zavodih oziroma centrih za usposabljanje. Kadar so učenci usmerjeni in obenem nameščeni v zavod, so hkrati vključeni v vzgojni (socializacijsko namestitveni) program. (Grubešič, 2014)

1.1.1 Trajanje izobraževanja

Posebni program delimo na:

- obvezni del, ki traja devet let in vključuje tri stopnje: prvo (I.), drugo (II.) in tretjo (III.),
- nadaljevalni del, ki traja tri leta in vključuje četrto (IV.) stopnjo,
- nadaljevalni del, ki traja osem let – raven Učenje za življenje in delo – in vključuje peto (V.) in šesto (VI.) stopnjo.

Program na vseh stopnjah delimo na:

- A osnovni del, ki obsega področja dejavnosti z izbirnimi vsebinami,
- B razširjeni program, ki obsega interesne dejavnosti, podaljšano bivanje, jutranje in popoldansko varstvo ter dneve dejavnosti.

1.1.2 Načela in cilji obveznega in nadaljevalnega programa do 18. leta (I., II., III., IV. stopnja)

Načela

- Čim zgodnejša ter kontinuirana vključenost v izobraževanje, ki zagotavlja učencem sistematično strokovno pomoč že v najzgodnejšem življenjskem obdobju in se neprekinjeno nadaljuje na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja.
- Zagotavljanje enakih možnosti ob upoštevanju različnosti pomeni glede na posebne potrebe vsakega posameznika z ustreznimi prilagoditvami vsebin, oblik in metod dela zagotoviti možnost vstopa v izobraževalni sistem in udeležbo v njem.
- Interdisciplinarnost in timsko delo sta pogoj za strokovno pomoč pri učencih, ki imajo posebne potrebe na zdravstvenem, vzgojno-izobraževalnem, socialnem, delovnem in drugih področjih življenja.
- Individualizacija vzgojno-izobraževalnih programov je nujna glede na inter- in intraindividualne razlike učencev; v okviru predvidenih vsebin je treba prilagoditi oblike, postopke, metodiko in didaktiko.
- Aktivnost v procesu izobraževanja – kar je treba s specialnopedagoškimi sredstvi zagotoviti tudi učencem z najnižjimi učnimi potenciali.
- Celovitost vzgojno-izobraževalnega dela, ki naj pri vsakem učencu skladno z njegovimi potrebami zagotavlja skrb za uravnoteženo telesno, čustveno, duševno in socialno rast.
- Sodelovanje učencev – to pri tej skupini ni samo po sebi razumljivo, zato je treba razvijati metode, ki usposobijo učence za sodelovanje v odločanju tako pri načrtovanju svojega šolskega dela kot kasneje (vsaj delno neodvisnega) življenja.

- Razvijanje kulture inkluzije, kar pomeni spodbujati v šolskem in vseh drugih okoljih aktivno sprejemanje različnosti – tudi učencev s posebnimi potrebami –, ko individualne posebnosti niso več ovira, temveč so kvaliteta.

Cilji

- Spodbujati razvoj učenca na zaznavnem, gibalnem, čustvenem, miselnem, govornem in socialnem področju:
 - usmerjati, spodbujati in razvijati sposobnosti zaznavanja in opazovanja;
 - vzpostavljati gibalne vzorce in razvijati gibalne spretnosti;
 - razvijati orientacijo v prostoru;
 - razvijati emocionalne, socialne spretnosti;
 - razvijati igralne in delovne spretnosti;
 - stimulirati bazalno, preverbalno komunikacijo;
 - razvijati nadomestno obliko komunikacije;
 - razvijati govorne sposobnosti in navajati na komunikacijo z okoljem;
 - razvijati razumevanje;
 - spoznavati lastnosti predmetov in pojavov;
 - spoznavati odnose med osebami, predmeti in pojavi;
 - razvijati količinske pojme in razvijati računske operacije;
 - razvijati in spodbujati socialno sprejemljive oblike vedenja ter vključevanja v okolje;
 - spodbujati razvoj pozitivnih osebnostnih lastnosti;
 - razvijati in spodbujati oblikovanje pozitivne podobe o sebi;
 - zmanjševati ali preprečevati neprimerne oblike vedenja.
- Navajati na skrb za zdravje in samostojno življenje:
 - privajati na higienske navade in veščine;
 - privajati na čim bolj samostojno hranjenje;
 - privajati na čim bolj samostojno oblačenje in obuvanje;
 - navajati na osebno urejenost;
 - privajati na skrb za lastno varnost in zdravje.
- Pridobivati osnovna znanja in spretnosti:
 - pridobivati znanja na področjih spoznavanja okolja, branja, pisanja in matematike;
 - razvijati gibalne igre, elemente športnih iger in plesa;
 - spodbujati slušno zaznavanje, razvijati občutek za ritem in melodijo;
 - razvijati petje in igranje na preproste glasbene inštrumente;
 - razvijati koordinacijo gibov in ročnih spretnosti;
 - navajati na preproste oblike likovnega izražanja in ustvarjanja;
 - privajati na samostojno opravljanje nezahtevnih domačih opravil ali pomoč pri njih ter na varovanje okolja;
 - razvijati različne oblike in tehnike ročnih zaposlitev, dela na vrtu in skrbi za živali;
 - navajati na nezahtevne oblike proizvodnega dela, varnost, vztrajnost in natančnost pri delu.
- Navajati na čim bolj aktivno, delno samostojno vključevanje v okolje:
 - navajati na načrtovanje vsakodnevnega življenja in sprejemanje odločitev;
 - navajati na oblike samozagovorništva;

- razvijati kritičnost in samokritičnost. (Grubešič, 2014)

1.1.3 Posebni program vzgoje in izobraževanja – V. in VI. stopnja

Namen tega programa je, da odrasle osebe z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju nadgradijo usvojena znanja in spretnosti iz predhodnih stopenj. Vsebine posameznih področij morajo biti ves čas povezane s socialnimi okolji. To pomeni, da naj bo velik del predlaganih vsebin s posameznih področij namenjen opravljanju praktičnih zaposlitev s ciljem doživljanja uspešnosti in čim večje samostojnosti ter neodvisnosti učencev za uspešno vključevanje v delo in življenje.

Načela

- Učenje in izobraževanje odraslih z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju nista samo potrebni in smiselni, temveč sta postali njihova pravica.
- Kontinuirana vključenost v sistem vzgoje in izobraževanja, ki učencem z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju zagotavlja nadaljnjo sistematično strokovno pomoč v procesu vzgoje, izobraževanja in usposabljanja.
- Inkluzija in integracija sta načeli splošne vrednosti, katerih izhodišče je zagotavljanje učencem, vključenim v tak program, takšne pogoje, ki jim bodo upoštevali njihove danosti in omejitve v razvoju dajali enake možnosti za njihov optimalni razvoj.
- Funkcionalnost izobraževanja in usmerjenost le-tega v reševanje stvarnih problemov, s katerimi se bodo učenci srečevali pri svojem delu in v življenju.
- Celovitost vzgojno-izobraževalnega procesa pri vsakem posamezniku skladno z njegovimi potrebami zagotavlja skrb za uravnoteženo telesno, duševno in socialno rast. Pri tem posebej upošteva konstruktivno aktivnost, emocionalno zadovoljenost in osebno potrjenost učencev, vključenih v program.
- Aktivnost učencev je načelo, ki le-te postavlja ne glede na njihovo stopnjo motnje v duševnem razvoju v aktiven odnos, jih vidi kot subjekte vzgojno-izobraževalnega procesa, ki jim je zagotovljena pravica do izbire, ki se udejanja prek samozagovornišva in zagovornišva.
- Interdisciplinarnost in timsko delo sta zaradi specifičnosti motnje v duševnem razvoju na vzgojno-izobraževalnem, zdravstvenem, socialnem in zaposlitvenem področju pogoj za uspešno strokovno pomoč in optimalen razvoj učencev.
- Individualizacija zagotavlja enaka izhodišča glede na posebne potrebe vsakega posameznika, kar mu z ustreznimi prilagoditvami vsebin, oblik in metod dela omogoča vstop v izobraževalni sistem in udeležbo v njem.

Cilji

- Spodbujati optimalni razvoj pozitivnih osebnostnih lastnosti in njihovih sposobnosti na zaznavnem, gibalnem, čustvenem, miselnem, govornem, socialnem in zaposlitvenem področju.
- Navajati na čim bolj aktivno in samostojno vključevanje v okolje z uporabo socialnih pravil in komunikacijskih spretnosti.
- Vzgajati in učiti za socialno sprejemljivo vedenje v ožjem in širšem okolju.
- Navajati na skrb za osebno urejenost, varnost in zdravje.
- Navajati na samostojno življenje z upoštevanjem pravice do izbire, z razvojem samospoštovanja in pozitivne samopodobe ter z razvijanjem sposobnosti razreševanja konfliktnih situacij.

- Pridobivati in poglobljati temeljna znanja in spretnosti na področju splošnih znanj, razvijanja in ohranjanja samostojnosti, delovnih in zaposlitvenih tehnik, kreativnih znanj, športa in rekreacije, učenja aktivnega preživljanja prostega časa, učenja samozagovornišva in dejavnega državljanstva, intimnega življenja in spolnosti.
- Razvijati in poglobljati elemente delovne vzgoje: delovne spretnosti in navade, vztrajnost, natančnost, delovno disciplino, delovni ritem, razumevanje in upoštevanje navodil, spoznavati in uporabljati različna orodja in različne materiale, privajati na samostojno opravljanje različnih del ter načrtovanje dela, navajati na smotrno uporabo materiala, na urejenost delovnega mesta in delovnega prostora, razvijati spretnosti in navade različnih hišnih opravil, oblikovati navade za lastno varnost in varnost drugih pri delu, razvijati elemente proizvodnega procesa ter navajati na proizvodno delo.
- Razvijati vsebine najbolj elementarnih življenjskih področij, ki zagotavljajo razvoj in kakovost oseb z najtežjimi primanjkljaji in ovirami.

1.1.4 Diferenciacija in individualizacija

Glede na heterogenost učencev z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju ter s številnimi kombinacijami drugih dodatnih motenj, primanjkljajev in ovir je delo na vseh stopnjah individualizirano. Za vsakega učenca strokovna skupina pripravi individualizirani program. V pripravo in spremljanje individualiziranega programa morajo biti vključeni starši ter otrok s posebnimi potrebami, upošteva njegovo zrelost in starost.

1.1.5 Preverjanje, ocenjevanje in napredovanje

V posebnem programu je ocenjevanje na vseh stopnjah izključno opisno. Opisujemo dosežke v smislu napredovanja učenca po posameznih področjih dejavnosti.

1.1.6 Dokončanje programa

Učenec konča obvezno šolanje, ko obiskuje program na vsaki od prvih treh stopenj tri leta. Ko konča z izobraževanjem na posamezni stopnji nadaljevalnega programa, dobi zaključno potrdilo z opisom doseženih ciljev na tej stopnji.

Ob koncu programa Učenje za življenje in delo se izda učencu zaključno potrdilo z oceno dosežene stopnje razvoja, z opisom njegovega znanja in s smernicami za njegovo uspešno vključitev v življenje in delo.

1.1.7 Timsko delo

Poleg specialpedagoške se v celotno vzgojno-izobraževalno delo aktivno vključujejo zdravstvena, psihološka in andragoška stroka. Ker imajo učenci z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju pogosto tudi druge dodatne motnje, se v timsko delo na vseh stopnjah aktivno vključijo fizioterapevt, logoped in delovni terapevt. Strokovni tim v načrtovanje, spremljanje in evalvacijo individualiziranega programa vključuje učence in njihove starše ali skrbnike.

1.1.8 Časovna in vsebinska opredelitev 6. stopnje posebnega programa

6. stopnjo posebnega programa sestavlja osem področij dejavnosti. Osnovni del vsebine programa in časovna razporeditev področij dejavnosti se glede na vzgojno-izobraževalne potrebe učencev na predhodnih petih stopnjah na 6. stopnji precej razlikujeta v korist področij, ki učence vodijo k prepoznavanju in razvijanju osebnih interesnih področij, večji socialni vključenosti in povezovanju z ožjim in širšim okoljem ter usvajanju delovnih spretnosti in veščin.

Iz tabele je razvidno, da je večji poudarek v številu ur na kreativnih znanjih, delovnih in zaposlitvenih tehnikah ter izbirnih vsebinah. Prav tako program na novo vpeljuje vzgojo in izobraževanje s področja intimnega življenja in spolnosti ter dejavnega državljanstva. Program tudi na 6. stopnji nadaljuje in razvija področja splošnih znanj, razvijanje in ohranjanje samostojnosti, šport in rekreacijo ter ponuja izbirne vsebine, hkrati pa uvaja naslednja nova področja:

- kreativna znanja,
- dejavnosti prostega časa,
- dejavno državljanstvo,
- intimno življenje in spolnost,
- delovne in zaposlitvene tehnike.

Učni načrti področij dejavnosti obsegajo:

- opredelitev področja,
- splošne cilje,
- operativne cilje,
- primere dejavnosti ter predlagane vsebine,
- specialnodidaktična priporočila.

Poseben del učnih načrtov so priloge, kjer so poudarki na specialnodidaktičnih posebnostih, ki izhajajo iz različnih razvojnih sposobnosti učencev. Poudarek je na prilagajanju pri načrtovanju in izvajanju ciljev, predlaganih vsebin in dejavnosti individualnim sposobnostim vsakega učenca. Pomemben segment so medpodročna povezovanja in povezovanje z okoljem, kjer učenci poleg pridobivanja novih znanj razvijajo in bogatijo socialne odnose, kar pomeni večjo samostojnost ter neodvisnost v življenju.

1.1.9 Izbirne vsebine

Strokovna skupina za prenovu je pri 6. stopnji namenila velik poudarek izbirnim vsebinam, saj stroka in praksa kažeta, da morajo imeti odrasli učenci z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju čim več možnosti priučitve za opravljanje določenih del in opravil in ob tem uspešnega vključevanja v širše družbeno okolje. Zato predlog izbirnih vsebin ponuja organizacijo izbirnih vsebin glede na zmožnosti posameznih zavodov in potrebe kraja, v katerem se nahaja zavod. Izbirne vsebine naj bi učenca usmerjale v vse večjo samostojnost z namenom spoznavanja različnih poklicev ter pridobivanja znanja, spretnosti in veščin v smeri opravljanja konkretne zaposlitve v instituciji ali izven nje.

1.2 Spremljanje in izvajanje prenovljenega dela posebnega programa

Ker gre pri 6. stopnji za nov del posebnega programa, glede na področja, ki jih vpeljuje oziroma jim namenja več pozornosti, smo želeli s spremljavo ugotoviti uresničljivost zapisanega programa, morebitne težave, ki ob tem nastajajo, in izpostaviti primere dobre prakse.

Ob tem smo želeli ugotoviti ustreznost strukturne razporeditve celotnega posebnega programa na posamezne stopnje glede na kronološko starost učencev ter ugotoviti, ali program omogoča prilagajanje dela individualnim sposobnostim posameznika.

Prva generacija otrok in mladostnikov s PP je začela z izobraževanjem po prenovljenem delu posebnega programa v šolskem letu 2014/2015. Spremljava prenovljenega dela posebnega programa je potekala novembra in decembra 2019.

1.3 Opredelitev ciljev za ugotavljanje doseganja ciljev spremljave

Cilji spremljanja posebnega programa 6. stopnje:

1. CILJ: Ugotoviti, ali se vzgojno-izobraževalni proces izvaja glede na oblikovani program, ter ugotoviti morebitne ovire pri izvajanju, s poudarkom na uvedenih novostih.
2. CILJ: Ugotoviti, ali program omogoča individualni razvoj posameznika.
3. CILJ: Ugotoviti primere dobre prakse.
4. CILJ: Ugotoviti zadovoljstvo staršev in uporabnikov 6. stopnje.

Cilja spremljanja programa v celoti:

1. CILJ: Ugotoviti ustreznost strukturne razporeditve posebnega programa po posameznih stopnjah glede na kronološko starost.
2. CILJ: Ugotoviti, ali program omogoča prilagajanje individualnim sposobnostim posameznika.

2 Metode raziskovanja

Pri spremljavi smo za ugotavljanje vzgojno-izobraževalnega procesa v skladu s sprejetim javno veljavnim programom uporabili različne metode raziskovanja, glede na področja programa: pregled LDN zavoda, polstrukturiran intervju s strokovnimi delavci, pregled individualiziranih programov učencev v opazovanem oddelku, anketni vprašalnik za ravnatelje, učitelje in starše.

2.1 Uporabljene metode raziskovanja glede na posamezne cilje spremljave

Cilji spremljanja posebnega programa 6. stopnje:

- 1. CILJ: Ugotoviti, ali se vzgojno-izobraževalni proces izvaja glede na oblikovani program, ter ugotoviti morebitne ovire pri izvajanju, s poudarkom na uvedenih novostih.**

Uresničevanje vzgojno-izobraževalnega procesa glede na oblikovani program in morebitne ovire pri izvajanju, s poudarkom na uvedenih novostih, smo ugotavljali z metodo polstrukturiranega intervjuja vodstvenih delavcev, anketnim vprašalnikom za ravnatelje, razrednike in starše ter polstrukturiranim intervjujem za otroke in mladostnike.

Pregledali smo letni delovni načrt šole (v nadaljevanju LDN), kjer so predstavljeni ključni vidiki delovanja šole s posebnostmi. Dokumenti vključujejo osnovne podatke z vidika organizacije in izpeljave programa. Dodatne podatke smo pridobili tudi z opazovanjem pouka.

2. CILJ: Ugotoviti, ali program omogoča individualni razvoj posameznika.

Uresničevanje individualnega razvoja posameznika smo ugotavljali z metodo pregleda individualiziranih programov učencev v opazovanem oddelku, anketnim vprašalnikom za starše ter polstrukturiranim intervjujem za otroke in mladostnike. Dodatne podatke smo pridobili tudi z opazovanjem pouka.

3. CILJ: Ugotoviti primere dobre prakse.

V skladu s sprejetim javno veljavnim programom smo pridobili primere dobre prakse in možnosti nadgradnje programa ter predstavitev posameznih uspešnih primerov v vzgoji in izobraževanju oseb s posebnimi potrebami.

Podatke o poteku in kakovosti pouka smo zbrali s pomočjo pregleda individualiziranih programov učencev v opazovanem oddelku, anketnim vprašalnikom za starše, polstrukturiranim intervjujem za otroke in mladostnike, polstrukturiranim intervjujem vodstvenih delavcev ter z opazovanjem pouka.

4. CILJ: Ugotoviti zadovoljstvo staršev in uporabnikov 6. stopnje.

Zadovoljstvo staršev in uporabnikov 6. stopnje smo ugotavljali z anketnim vprašalnikom za starše in polstrukturiranim intervjujem za otroke in mladostnike.

Cilja spremljanja programa v celoti:

1. CILJ: Ugotoviti ustreznost strukturne razporeditve posebnega programa po posameznih stopnjah glede na kronološko starost.

Ustreznost strukturne razporeditve posebnega programa po posameznih stopnjah glede na kronološko starost smo ugotavljali z anketnim vprašalnikom za vodstvene delavce in razrednike ter polstrukturiranim intervjujem za vodstvene delavce.

2. CILJ: Ugotoviti, ali program omogoča prilagajanje individualnim sposobnostim posameznika.

Izvajanje prilagajanja individualnim sposobnostim posameznika smo ugotavljali s pomočjo pregleda individualiziranih programov učencev v opazovanem oddelku in polstrukturiranim intervjujem za otroke in mladostnike.

V skladu z zgornjimi cilji smo si zastavili naslednja raziskovalna vprašanja:

- Ugotoviti, v kolikšni meri institucije zagotavljajo učno okolje v skladu s cilji programa.
- Ugotoviti, v kolikšni meri so specialnodidaktični pristopi skladni s programom.

- Ugotoviti, v kolikšni meri učitelji lahko prilagajajo program glede na individualne razlike posameznikov.
- Ugotoviti povezovanje z okoljem in vključevanje učencev 6. stopnje v širše okolje glede na cilje in načela programa.
- Ugotoviti ustreznost strukturne razporeditve posebnega programa po posameznih stopnjah.
- Ugotoviti stališča staršev in uporabnikov 6. stopnje o ustreznosti programa.

2. 2 Podatki o vzorcu

V spremljavo je bilo vključenih osem VIZ institucij, ki v šolskem letu 2019/2020 izvajajo posebni program vzgoje in izobraževanja, vključno s 6. stopnjo, glede na:

- regijsko pokritost in
- status institucije (center za usposabljanje, osnovna šola s prilagojenim izobraževalnim programom z NIS, podružnica OŠ s prilagojenim programom z NIS.)

Spremljava z opazovanjem VIZ dela se je izvajala na šestih VIZ institucijah in dveh centrih za usposabljanje:

1. OŠ dr. Mihajla Rostoharja Krško
2. OŠ Ivana Cankarja Ljutomer, podružnica Cvetka Golarja
3. OŠ Jela Janežiča Škofja Loka
4. Center za vzgojo, izobraževanje in usposabljanje Velenje
5. Osnovna šola Gustava Šiliha Maribor
6. CIRIUS Vipava
7. Center za usposabljanje Dolfke Boštjančič Ig
8. Center za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem

V tabeli 1 so prikazani podatki vključenih otrok in mladostnikov v VI. stopnjo PP po posameznih VIZ.

Tabela 1: Število vključenih otrok in mladostnikov po posameznih VIZ spremljave

VIZ	Število vključenih otrok in mladostnikov v VI. stopnjo
OŠ dr. Mihajla Rostoharja Krško, Cesta 4. julija 33, 8270 Krško	5
OŠ Ivana Cankarja Ljutomer, podružnica Cvetka Golarja, Golarjeva ulica 6, 9240 Ljutomer	2
OŠ Jela Janežiča Škofja Loka, Podlubnik 1, 4220 Škofja Loka	13
Center za vzgojo, izobraževanje in usposabljanje Velenje, Kidričeva cesta 19, 3320 Velenje	8
Osnovna šola Gustava Šiliha Maribor, Majcigerjeva ulica 31, 2000 Maribor	19
CIRIUS Vipava, Vojkova ulica 33, 5271 Vipava	22
Center za usposabljanje Dolfke Boštjančič Ig, Draga 1, 1292 Ig	45
Center za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem, Center 144, 2393 Črna na Koroškem	6

SKUPAJ:

120

Zbrani podatki kažejo, da je med osmimi VIZ, v katerih smo izvedli spremljavo prenovljenega dela posebnega programa VI. stopnje, največ otrok in mladostnikov s PP od 21. do 26. leta starosti vključenih v Center za usposabljanje Dolfke Boštjančič Ig in v CIRIUS Vipava, najmanj pa v OŠPP s pridruženimi oddelki posebnega programa, OŠ Ivana Cankarja Ljutomer in OŠ dr. Mihajla Rostoharja Krško.

Anketni vprašalnik za ravnatelje in pomočnike ravnateljev je v celoti ali delno izpolnilo 9 ravnateljev (pomočnikov ravnateljev). Zaradi majhnega števila odgovorov (ob sicer 100-odstotni stopnji odgovora) so vsa izračunana povprečja zgolj informativne narave in neprimerna za sprejemanje končnih ugotovitev glede mnenj ravnateljev teh zavodov. Rezultati anketnega vprašalnika bodo podkrepiljeni z odgovori ravnateljev v polstrukturiranem intervjuju.

V tabeli 2 so zbrani deleži anketiranih učiteljev glede na status šole, kjer poučujejo, v tabeli 3 so zbrani deleži učiteljev glede na stopnjo, v kateri poučujejo, in v tabeli 4 so zbrani deleži odgovorov učiteljev glede na kombinacije poučevanja različnih stopenj PP.

Tabela 2: Podatki o šoli, odgovori anketirancev, učitelji razredniki

	število	odstotek
podružnica OŠ – OŠ s prilagojenim programom z nižjim izobrazbenim standardom	2	2,4
OŠ s prilagojenim izobraževalnim programom z nižjim izobrazbenim standardom	20	23,8
zavod za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami	38	45,2
center za vzgojo in usposabljanje otrok in mladostnikov	24	28,6
skupaj	84	100,0

Tabela 3: Stopnja poučevanja, odgovori anketirancev, učitelji razredniki

	število	odstotek*
I. stopnja	16	19,0
II. stopnja	24	28,6
III. stopnja	23	27,4
IV. stopnja	32	38,1
V. stopnja	39	46,4
VI. stopnja	40	47,6

*100,0 % = 84

Tabela 4: Kombinacije poučevanja po stopnjah, odgovori anketirancev, učitelji razredniki

	število	odstotek
1 stopnji	36	42,9
2 stopnjah	22	26,2
3 stopnjah	18	21,4
4 stopnjah	3	3,6
5 stopnjah	2	2,4
6 stopnjah	3	3,6
skupaj	84	100,0

Največ učiteljev poučuje v zavodu za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami (45,2 %). Učitelji so v največjem deležu odgovorili, da poučujejo v VI. stopnji posebnega programa (47,6 %). Največ učiteljev (42,9 %) poučuje v oddelku z eno stopnjo posebnega programa.

Tabela 5 prikazuje delež anketiranih staršev glede na VIZ.

Tabela 5: Vzgojno-izobraževalna institucija, odgovori anketirancev, starši

	število	odstotek
CIRIUS Vipava	4	13,8
CUDV Črna na Koroškem	3	10,3
CUDV Draga	6	20,7
CVIU Velenje	2	6,9
OŠ Gustava Šiliha Maribor	6	20,7
OŠ Ivana Cankarja Ljutomer, podružnica Cvetka Golarja	2	6,9
OŠ Jela Janežiča Škofja Loka	4	13,8
OŠ Mihajla Rostoharja Krško	2	6,9
skupaj	29	100,0

Na podlagi zbranih rezultatov vprašalnikov za starše, kjer je od 120 otrok in mladostnikov, vključenih v VI. stopnjo PP, odgovore podalo le 29 staršev (24 % staršev vključenih otrok in mladostnikov), ne moremo oblikovati dokončnih sklepov, lahko pa pridobljene podatke uporabimo za dodatno obrazložitev posameznih postavk.

3 Rezultati

3.1 Rezultati, prikazani po posameznih ciljih spremljave

1. cilj: Ugotoviti, ali se vzgojno-izobraževalni proces izvaja glede na oblikovani program, ter ugotoviti morebitne ovire pri izvajanju, s poudarkom na uvedenih novostih.

Anketni vprašalnik za ravnatelje in pomočnike ravnateljev je v celoti ali delno izpolnilo 9 ravnateljev (pomočnikov ravnateljev). Zaradi majhnega števila odgovorov (ob sicer 100-odstotni stopnji odgovora) so vsa izračunana povprečja zgolj informativne narave in neprimerna za sprejemanje končnih ugotovitev glede mnenj ravnateljev teh zavodov. Rezultati anketnega vprašalnika bodo podkrepljeni z odgovori ravnateljev v polstrukturiranem intervjuju.

V polstrukturiranem intervjuju so ravnatelji, pedagoške vodje in učitelji podali svoje mnenje o morebitnih ovirah pri izvajanju prenovljenega dela posebnega programa:

- pomanjkanje ustreznih prostorskih in kadrovskih pogojev,
- možnost prenove programa (predlog: možnost življenja mladostnikov v skupnostih izven zavoda),
- odhajanje otrok in mladostnikov v zunanje delovne organizacije, kjer nanje niso ravno pripravljene in bi bilo potrebno v podjetjih vzpostaviti oz. zagotoviti mentorja,
- pojavljajo se težave na področju zavarovanja (kdo je odgovoren za poškodbe na delovnem mestu izven VIZ),

- različne ovire za sklenitev pogodbe s potencialnim delodajalcem, ki bi omogočal vključevanje v delovni proces,
- možnosti za bolj urejeno delovno področje, zakonodajo, da bi bili bolj vabljeni za delodajalce,
- pomanjkanje ustreznih usmeritev za nadaljevanje izobraževanja ali možnosti zaposlitve po dopolnjenem 26. letu starosti (prilagojeno posamezniku in delodajalcu hkrati),
- težave pri organizaciji spremstva,
- ustrežnejši program brez stopenj – individualiziran pristop,
- »delovni inštruktorji«, ki bi spremljali posameznega učenca ali skupino učencev na delovnem mestu izven zavoda.

V tabeli 6 so prikazane povprečne ocene pogojev dela v VIZ, ki so jih podali ravnatelji, v tabeli 7 pa povprečne ocene pogojev dela v VIZ, ki so jih podali učitelji. Povprečja so izračunana na osnovi petstopenjske lestvice z vrednostmi 1 – v celoti neustrezno, 2 – večinoma neustrezno, 3 – niti-niti, 4 – večinoma ustrezno, 5 – v celoti ustrezno. Povprečja so izračunana na majhnem številu podanih ocen, zato jih je treba obravnavati s potrebno previdnostjo.

Tabela 6: Ravnateljeve ocene pogojev dela v VIZ

	število odgovorov	povprečje	stand. odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
prostori in oprema (učilnice, sanitarije, telovadnica, jedilnica, igrišče in druge zunanje površine ...)	9	3,00	0,866	0,000	1,000
razpoložljivi didaktični in drugi materiali za delo	9	3,89	0,782	3,411	0,009
možnosti sodelovanja z lokalnim okoljem in drugimi zunanjimi deležniki	9	4,22	0,667	5,500	0,001
možnosti za dodatno izobraževanje učiteljev	9	3,67	0,500	4,000	0,004
razpoložljivost kadra za izvajanje celovitega interdisciplinarnega pristopa pri delu z učenci	9	3,78	0,667	3,500	0,008

* Testna vrednost je 3.

Tabela 7: Učiteljeve ocene pogojev dela v VIZ

	število odgovorov	povprečje	stand. odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
prostori in oprema (učilnice, sanitarije, telovadnica, jedilnica, igrišče in druge zunanje površine ...)	84	3,39	1,087	3,313	0,001
razpoložljivi didaktični in drugi materiali za delo	83	3,61	0,809	6,920	0,000
možnosti sodelovanja z lokalnim okoljem in drugimi zunanjimi deležniki	83	3,80	0,694	10,436	0,000
možnosti za dodatno izobraževanje učiteljev	83	3,24	1,122	1,957	0,054
razpoložljivost kadra za izvajanje celovitega interdisciplinarnega pristopa pri delu z učenci	84	3,54	0,924	5,313	0,000

* Testna vrednost je 3.

Skupne povprečne ocene, ki so jih podali učitelji, se gibajo od vrednosti 3,24 naprej. Podatki kažejo najnižjo skupno povprečno oceno pri trditvi 'možnosti za dodatno izobraževanje učiteljev' ($\bar{x}=3,24$). Z najvišjim deležem so učitelji ocenili trditev 'možnosti sodelovanja z lokalnim okoljem in drugimi zunanjimi deležniki' ($\bar{x}=3,80$).

V tabeli 8 so prikazani deleži ocen opazovanja pouka, postavke učno okolje.

Tabela 8: Opazovanje pouka: učno okolje

	ne		delno		da		skupaj	
	število	odstotek	število	odstotek	število	odstotek	število	odstotek
Prostor izvedbe opazovanega vzgojno-izobraževalnega dela je primeren in ustrezno opremljen (velikost, funkcionalnost, osvetlitev).	4	13,8	3	10,3	22	75,9	29	100,0
Prostorski pogoji v razredu omogočajo učencem možnost umika, počitka, sprostitvene dejavnosti po svoji izbiri.	4	13,8	6	20,7	19	65,5	29	100,0
Prilagoditve pri izvajanju dejavnosti so organizirane (spremembe, prilagajanje glede na čas in prostor, prilagoditve pri vsebini).	0	0,0	3	10,7	25	89,3	28	100,0

Iz analize podatkov anketnega vprašalnika za ravnatelje in pomočnike ravnateljev in anketnega vprašalnika za razrednike smo ugotovili, da so tako ravnatelji kot učitelji v povprečju zadovoljni s pogoji dela. Z večinoma ustrezno so učitelji ocenili možnost sodelovanja z lokalnim okoljem in drugimi zunanjimi deležniki ($\bar{x}=3,80$) ter razpoložljivi didaktični in drugi materiali za delo ($\bar{x}=3,61$). Učitelji so manj zadovoljni z možnostjo dodatnega izobraževanja ($\bar{x}=3,24$), ravnateljeve ocene so nekoliko nižje pri prostoru in opremljenosti (učilnice, sanitarije, telovadnica, jedilnica, igrišče in druge zunanje površine ...) ($\bar{x}=3,30$). Pri spremljavi pouka smo opazovalci ocenili učno okolje, kjer je bil najnižji rezultat ocenjen pri postavki: prostorski pogoji v razredu omogočajo učencem možnost umika, počitka, sprostitvene dejavnosti po svoji izbiri (65,5 %).

V tabeli 9 so prikazane ocene ustreznosti programa, ki so jih podali ravnatelji, v tabeli 10 pa ocene ustreznosti programa kot celote, ki so jih podali učitelji. Povprečja so izračunana na osnovi petstopenjske lestvice z vrednostmi 1 – v celoti neustrezen, 2 – večinoma neustrezen, 3 – niti-niti, 4 – večinoma ustrezen, 5 – v celoti ustrezen.

Tabela 9: Ravnateljeve ocene ustreznosti programa

	število odgovorov	povprečje	stand. odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
načrtovanja in izvajanja vzgojno-izobraževalnega procesa	9	3,67	0,500	4,000	0,004
možnosti poučevanja v skladu z načeli specialpedagoško-andragoškega pristopa	9	4,00	0,707	4,243	0,003
povezovanja vsebin z različnih področij programa	9	4,00	1,000	3,000	0,017
izvajanja dejavnosti v izvenšolskih prostorih (pouk na prostem, v naravi ...)	9	3,67	1,225	1,633	0,141
sodelovanja z lokalnim okoljem in drugimi zunanjimi deležniki	9	3,89	0,601	4,438	0,002
starosti otrok in njihovih zmožnosti na posamezni stopnji programa	9	3,56	0,882	1,890	0,095
strukture oddelka (starostna heterogenost, različne zmožnosti in potrebe učencev ...)	9	3,44	0,726	1,835	0,104
uporabnosti naučenega v vsakdanjem življenju učencev	9	4,00	0,707	4,243	0,003

* Testna vrednost je 3.

Tabela 10: Učiteljeve ocene ustreznosti programa kot celote

	število odgovorov	povprečje	stand. odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
povezave vzgojno-izobraževalnih vsebin z zunanjimi ustanovami (delodajalci, društvi ...)	84	3,45	0,827	5,012	0,000
izvajanja dejavnosti v izvenšolskih prostorih (pouk na prostem, v naravi ...), možnosti opravljanja praktičnih zaposlitev v izvenšolskih prostorih	83	3,69	0,764	8,190	0,000
sodelovanja z lokalnim okoljem in drugimi zunanjimi deležniki	82	3,63	0,762	7,537	0,000
starosti učencev in njihovih zmožnosti na posamezni stopnji programa	83	3,06	1,028	0,534	0,595
strukture oddelka (starostna heterogenost, različne zmožnosti in potrebe učencev ...)	83	2,98	1,082	-0,203	0,840
uporabnosti znanja v vsakdanjem življenju učencev	83	3,49	0,889	5,065	0,000

* Testna vrednost je 3.

Zbrani podatki anketnega vprašalnika za ravnatelje in pomočnike ravnateljev in anketnega vprašalnika za razrednike prikazujejo ustreznost programa kot celote. Učitelji so sicer, ob splošnem zadovoljstvu s programom kot celoto, nekoliko manj zadovoljni s starostjo učencev in njihovo zmožnostjo na posamezni stopnji programa ($\bar{x}=3,06$) in s strukturo oddelkov ($\bar{x}=2,98$). Povprečni oceni pri teh dveh postavkah sta sicer nekoliko nižji tudi pri ravnateljih, vendar še zmeraj precej nad srednjo vrednostjo 3. Da pa vsi ravnatelji ne menijo, da je struktura oddelkov po stopnjah optimalna, lahko razberemo iz nekaterih odgovorov ravnateljev, podanih v intervjujih.

Nizko povprečje pri oceni ustreznosti strukture oddelka potrjujejo tudi ugotovitve z intervjujev. Navajamo mnenje enega od ravnateljev:

»Zaradi organizacije spremstva bi bil ustrežnejši program brez stopenj, saj bi omogočal bolj individualiziran pristop.«

Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje navaja:

»Cilje programa na 6. stopnji ne moremo uresničevati v celoti. Težave se kažejo v prezahtevnosti določenih vsebin. Pri večini področij dela vsebine prilagajamo sposobnostim posameznega učenca. Osnova za vzgojno-izobraževalno delo je gotovo učni načrt oziroma program za 6. stopnjo posebnega programa VIZ. Sledimo pa ciljem, ki si jih zastavimo za določenega učenca na posameznem področju v individualiziranem programu. Razredničarke menimo, da nas program usmerja, hkrati pa nam dopušča dovolj svobode pri delu.«

V tabeli 11 so navedeni odgovori učiteljev za program na 6. stopnji na vprašanje, ali so po njihovem mnenju v učnih načrtih upoštevana raznovrstna andragoška in specialnodidaktična izhodišča. Prikazana povprečja so izračunana na osnovi petstopenjske lestvice z vrednostmi 1 – sploh niso upoštevana, 2 – večinoma niso upoštevana, 3 – niti-niti, 4 – večinoma so upoštevana, 5 – so v celoti upoštevana.

Tabela 11: Učiteljeva mnenja o učnih načrtih z možnostjo upoštevanja raznovrstnih andragoških in specialnodidaktičnih izhodišč

	število odgovorov	povprečje	stand. odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
splošna znanja	34	3,76	0,890	5,012	0,000
razvijanje in ohranjanje samostojnosti	34	3,88	0,686	7,500	0,000
kreativna znanja	34	3,82	0,673	7,136	0,000
šport in rekreacija	34	3,79	0,770	6,015	0,000
dejavnosti prostega časa	34	3,76	0,699	6,380	0,000
dejavno državljanstvo	34	3,71	0,719	5,725	0,000
intimno življenje in spolnost	34	3,62	0,697	5,167	0,000
delovne in zaposlitvene tehnike	34	3,82	0,673	7,136	0,000
izbirne vsebine	33	3,79	0,696	6,500	0,000

* Testna vrednost je 3.

Zbrani podatki kažejo, da so učiteljeva mnenja o učnih načrtih z upoštevanjem raznovrstnih andragoških in specialnodidaktičnih izhodišč ocenjena z deležem od $\bar{x}=3,62$ do $\bar{x}=3,88$ za posamezna področja programa. Skupne povprečne ocene mnenj o učnih načrtih se gibajo od vrednosti $\bar{x}=3,62$ naprej; z najnižjo skupno povprečno oceno ($\bar{x}=3,62$) pri učnem načrtu intimno življenje in spolnost in najvišjo skupno povprečno oceno ($\bar{x}=3,88$) za učni načrt razvijanje in ohranjanje samostojnosti.

V tabeli 12 so prikazani zbrani podatki opazovanja pouka, posameznega področja PP.

Tabela 12: Opazovanje pouka: opazovano področje dejavnosti

	število
dan dejavnosti – kreativna znanja	1
dejavno državljanstvo + slovenski jezik + tuji jezik	1
delovna vzgoja – kreativna znanja	1
delovna vzgoja – pakiranje zelišč	1
delovna vzgoja	2
funkcionalno učenje – družabne igre	1
glasba	1
knjižnica Ljutomer	1
kreativna znanja	1
likovna vzgoja	1
pogovor o poteku dneva	1
priprava obroka – kuhanje pudinga, razvijanje samostojnosti	1
razvijanje samostojnosti	1
razvijanje samostojnosti + matematično področje	1
razvijanje samostojnosti, opismenjevanje + matematično področje	1
samostojnost – priprava malice	1
splošna poučenost – učni sprehod (Velenje in pomembne zgradbe)	1
splošna poučenost – življenjska okolja	1
splošna poučenost	4
splošna znanja – matematika	1

splošna znanja – samostojnost (kuhinja, pospravljanje)	1
splošna znanja	4
skupaj	29

Pri spremljavi pouka smo opazovalci največkrat opazovali pouk področja delovne vzgoje, splošna znanja, razvijanje in ohranjanje samostojnosti ter kreativna znanja. Iz analize podatkov o mnenjih učiteljev o učnih načrtih in dinamiki opazovanega pouka smo ugotovili, da je pouk vključeval večino področij programa posebnega programa.

2. cilj: Ugotoviti, ali program omogoča individualni razvoj posameznika.

V tabeli 13 so prikazane povprečne ocene o ustreznosti programa, ki so jih podali ravnatelji, v tabeli 14 pa povprečne ocene o ustreznosti programa kot celote, ki so jih podali učitelji. Povprečja so izračunana na osnovi petstopenjske lestvice z vrednostmi 1 – v celoti neustrezno, 2 – večinoma neustrezno, 3 – niti-niti, 4 – večinoma ustrezno, 5 – v celoti ustrezno.

Tabela 13: Ravnateljeve ocene o ustreznosti programa

	število odgovorov	povprečje	stand. odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
možnosti prilagajanja vzgojno-izobraževalnega procesa individualnim sposobnostim posameznikov	9	3,89	0,782	3,411	0,009
izvedbe vzgojno-izobraževalnega dela na način, da lahko vsak učenec optimalno razvija vse svoje potencialne	9	3,89	0,782	3,411	0,009
personalizacije dela (upoštevanje interesov, talentov, želja posameznika, ki niso nujno v neposredni povezavi s programom)	9	3,89	0,782	3,411	0,009
aktivne participacije učencev v vzgojno-izobraževalnem procesu	9	3,67	0,707	2,828	0,022
celovitosti vzgojno-izobraževalnega dela, ki vsakemu učencu zagotavlja uravnotežen osebni razvoj	9	3,89	0,782	3,411	0,009
sodelovanja učencev v odločanju pri načrtovanju šolskega dela in pri drugih odločitvah	9	3,89	0,782	3,411	0,009
vključevanja novih in inovativnih vzgojno-izobraževalnih praks v vzgojno-izobraževalno delo	8	3,75	0,886	2,393	0,048

* Testna vrednost je 3.

Tabela 14: Učiteljeve ocene o ustreznosti programa kot celote

	število odgovorov	povprečje	stand. odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
možnosti prilagajanja vsebin, oblik in metod dela vsakemu posamezniku	81	3,72	0,778	8,279	0,000
izvedbe vzgojno-izobraževalnega dela na način, da lahko vsak učenec optimalno razvija vse svoje potencialne	82	3,66	0,773	7,711	0,000
personalizacije dela (upoštevanje interesov, talentov, želja posameznika, ki niso nujno v neposredni povezavi s programom)	81	3,77	0,763	9,032	0,000
aktivne participacije učencev v vzgojno-	81	3,65	0,824	7,147	0,000

izobraževalnem procesu					
celovitosti vzgojno-izobraževalnega dela, ki vsake- mu učencu zagotavlja uravnotežen osebni razvoj	80	3,78	0,711	9,748	0,000
sodelovanja učencev v odločanju pri načrtovanju šolskega dela in pri drugih odločitvah	80	3,53	0,856	5,483	0,000
vklučevanja novih in inovativnih vzgojno- izobraževalnih praks v vzgojno-izobraževalno delo	79	3,70	0,774	7,996	0,000

* Testna vrednost je 3.

Ravnatelji in učitelji ocenjujejo, s podanimi visokimi ocenami pri vseh postavkah, da je program kot celota ustrezen.

V tabeli 15 so prikazane povprečne ocene o ustreznosti programa VI. stopnje, ki so jih podali ravnatelji, v tabeli 16 pa povprečne ocene o ustreznosti programa VI. stopnje, ki so jih podali učitelji. Povprečja so izračunana na osnovi petstopenjske lestvice z vrednostmi 1 – v celoti neustrezno, 2 – večinoma neustrezno, 3 – niti-niti, 4 – večinoma ustrežno, 5 – v celoti ustrežno.

Tabela 15: Ravnateljeve ocene ustreznosti programa VI. stopnje

	število odgovorov	povprečje	stand. odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
povečanja samostojnosti učencev (ravljanje v vsakodnevnih situacijah, orientacija ...)	6	3,83	1,169	1,746	0,141
povečanja zaposlitvenih možnosti učencev	6	3,33	1,033	0,791	0,465
zadovoljevanja interesov učencev (prostočasne aktivnosti ...)	6	3,50	1,225	1,000	0,363
povečanja socialne vključenosti učencev (komunikacija, socialni stiki ...)	6	3,67	1,033	1,581	0,175
zagotavljanja možnosti vzpostavljanja prijateljskih in intimnih odnosov	5	3,40	1,517	0,590	0,587

* Testna vrednost je 3.

Tabela 16: Učiteljeve ocene ustreznosti programa VI. stopnje

	število odgovorov	povprečje	stand. odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
povečanja samostojnosti učencev (ravljanje v vsakodnevnih situacijah, orientacija ...)	34	3,71	0,719	5,725	0,000
povečanja zaposlitvenih možnosti učencev	34	3,35	0,774	2,659	0,012
zadovoljevanja interesov učencev (prostočasne aktivnosti ...)	33	3,64	0,653	5,600	0,000
povečanja socialne vključenosti učencev (komunikacija, socialni stiki ...)	34	3,74	0,710	6,042	0,000
zagotavljanja možnosti vzpostavljanja prijateljskih in intimnih odnosov	34	3,38	0,888	2,510	0,017

* Testna vrednost je 3.

Zbrani podatki kažejo, da ravnatelji in učitelji ocenjujejo program VI. stopnje kot ustrezen, kar lahko dodatno podkrepimo tudi z odgovori iz intervjuja za vodstvene delavce.

Navajamo mnenje enega od ravnateljev:

»V samem programu ni opaziti težav, da se ga ne bi dalo izvajati, razen kadrovske pokritosti.«

Podobno težavo je izpostavilo več ravnateljev.

V tabeli 17 so prikazane ugotovitve iz spremljave pouka o vzgojno-izobraževalnem delu in opaženih specialnodidaktičnih pristopih.

Tabela 17: Opazovanje pouka: podatki o vzgojno-izobraževalnem delu in specialnodidaktičnih pristopih

	ne		delno		da		skupaj	
	število	odstotek	število	odstotek	število	odstotek	število	odstotek
V vseh fazah izvedbe pouka je prisoten specialni pedagoško-andragoški pristop (način učenja in komunikacije upošteva odrasle učence).	1	3,6	3	10,7	24	85,7	28	100,0
Učitelj načrtuje in izvaja dejavnosti v skladu z učnim načrtom programa za posamezno stopnjo.	1	3,4	2	6,9	26	89,7	29	100,0
Načrtovani cilji, dejavnosti in vsebine so primerni razvojni stopnji učencev.	2	6,9	1	3,4	26	89,7	29	100,0
Iz podajanja novih znanj in veščin je razvidna postopnost in sistematičnost glede na individualne posebnosti učencev.	2	6,9	1	3,4	26	89,7	29	100,0
Učitelj v okviru specialnodidaktičnih pristopov uporablja neverbalno komunikacijo.	4	13,8	2	6,9	23	79,3	29	100,0
Učitelj pri pridobivanju in utrjevanju znanja izhaja iz naravnih situacij v učenčevem življenjskem okolju.	2	6,9	0	0,0	27	93,1	29	100,0
Učitelj povezuje vsebine z različnih področij.	1	3,7	2	7,4	24	88,9	27	100,0
Učitelj upošteva sposobnosti, želje in močna področja posameznega učenca.	3	10,3	0	0,0	26	89,7	29	100,0
Učitelj krepi zeleno vedenje in spodbuja učence k izražanju počutja, potreb, želja.	3	10,3	1	3,4	25	86,2	29	100,0
Učitelj krepi in razvija samostojnost pri učencih.	2	6,9	0	0,0	27	93,1	29	100,0
Učenci pri pouku aktivno sodelujejo.	1	3,4	2	6,9	26	89,7	29	100,0
Individualizacija in diferenciacija je ustrezna glede na posamezne zmožnosti učencev.	1	3,4	3	10,3	25	86,2	29	100,0
Pri pouku učenci udeležujejo in krepijo svojo kreativnost.	4	13,8	1	3,4	24	82,8	29	100,0
Pri pouku učenci razvijajo delovne in zaposlitvene tehnike.	1	3,4	1	3,4	27	93,1	29	100,0
Pouk je usmerjen v reševanje konkretnih problemov.	1	3,4	0	0,0	28	96,6	29	100,0
Poskrbljeno je za varnost učencev.	1	3,6	0	0,0	27	96,4	28	100,0

Zbrani podatki iz spremljave pouka kažejo, da so pri opazovanih urah v veliki meri prisotni didaktični pristopi, usmerjeni v reševanje konkretnih problemov, in da je poskrbljeno za varnost otrok in mladostnikov. Prav tako je moč ugotoviti, da učitelj pri pridobivanju in utrjevanju znanja izhaja iz

naravnih situacij v učenčevem življenjskem okolju, učitelj krepi in razvija samostojnost pri učencih ter pri pouku učenci razvijajo delovne in zaposlitvene tehnike.

V tabeli 18 so prikazani zbrani podatki opazovanih elementov IP-ja ob spremljavi programa.

Tabela 18: Opazovani elementi pouka

OPAZOVANI ELEMENTI IP	ELEMENTI SO VKLJUČENI V IP	ELEMENTI NISO VKLJUČENI V IP	OPOMBE
Cilji so opredeljeni glede na individualni razvojni napredek mladostnika.	13	0	Cilji niso pravilno zastavljeni in konkretizirani. Niso operacionalizirani. Niso skladni z močnimi področji.
IP zajema močna področja, sposobnosti in interese.	11	2	Niso načrtovani v skladu z napredovanjem otroka.
IP vsebuje cilje mladostnika glede na potrebe, interese in sposobnosti v povezavi z ožjim in širšim okoljem.	6	7	Ni načrtovanega področja vključitve v okolje. Ne izvajajo povsem.
IP vsebuje načrt vključitve v zaposlitev otrok/mladostnikov.	4	8	3 meseca vključena Ne izvajajo povsem.
IP vsebuje specialnodidaktične posebnosti, ki izhajajo iz različnih razvojnih sposobnosti mladostnika.	8	3	Ni bilo moč zaznati v IP
IP vsebuje načrtovanje glede na prejšnjo evalvacijo.	13	0	

Iz zbranih podatkov opazovanja pouka je moč ugotoviti, da so IP-ji za posamezne vključene otroke in mladostnike ciljno opredeljeni glede na individualni razvojni napredek mladostnika, zajemajo močna področja, sposobnosti in interese posameznikov in vsebujejo prejšnjo evalvacijo. Elementi, ki so bili manjkrat zastopani v IP-jih, so vključitev v zaposlitev mladostnika in potrebe, interesi in sposobnosti v povezavi z ožjim in širšim okoljem.

Navajamo mnenje iz polstrukturiranega intervjuja ravnateljev:

»Pri povezovanju s širšim okoljem smo omejeni, ker živimo v manjši lokalni skupnosti. Več učencev na 6. stopnji je vključenih v Program dodatnega usposabljanja, v okviru katerega hodijo v različne delovne organizacije.«

3. cilj: Ugotoviti primere dobre prakse.

Pri spremljavi pouka smo zasledili nekaj primerov dobre prakse, na primer tutorstvo mlajšim otrokom v PP, neurofitnes (nova pridobitev, znanje fizioterapevtke in oprema, vključujejo se starejši otroci s težko gibalno oviranostjo), coaching dvojice, ekološki vrt (projekt POGUM), lahko branje, kamišibaj ..., za katere menimo, da bi se lahko implementirali v širši slovenski prostor vzgoje in izobraževanja.

4. cilj: Ugotoviti zadovoljstvo staršev in uporabnikov 6. stopnje.

V tabeli 19 so prikazani deleži ocene staršev o seznanjenosti vzgojno-izobraževalnega dela z njihovim otrokom.

Tabela 19: Ocena staršev o seznanjenosti vzgojno-izobraževalnega dela z njihovim otrokom

	sploh nisem seznanjen/a		sem delno seznanjena/a		seznanjen/a sem v celoti		skupaj	
	število	odstotek	število	odstotek	število	odstotek	število	odstotek
Organizacijo izvajanja vzgojno-izobraževalnega dela.	1	1,4	13	18,8	55	79,7	69	100,0
Vsebinami in cilji programa posamezne stopnje.	1	1,4	14	20,3	54	78,3	69	100,0
Izbirnimi vsebinami.	2	2,9	16	23,2	51	73,9	69	100,0
Napredkom otroka.	1	1,4	11	15,9	57	82,6	69	100,0
Aktivnostmi, ki jih vaš otrok počne v času pouka.	0	0,0	12	18,2	54	81,8	66	100,0
Udeleževanjem vašega otroka v aktivnostih izven zavoda.	4	5,9	15	22,1	49	72,1	68	100,0

Zbrani podatki kažejo, da so starši seznanjeni o vzgojno-izobraževalnem dela z otrokom. V največji meri so seznanjeni z napredkom otroka ali mladostnika (82,6 %) in z aktivnostmi, ki jih otrok ali mladostnik počne v času pouka (81,8 %), in v najmanjši meri (72,1 %) glede udeleževanja otroka v aktivnostih izven zavoda.

V tabeli 20 so prikazane povprečne ocene staršev o njihovem sodelovanju in informiranosti vzgojno-izobraževalnega dela v VIZ. Povprečja so izračunana na osnovi petstopenjske lestvice z vrednostmi od 1 – sploh ne drži do 5 – popolnoma drži.

Tabela 20: Ocena staršev o njihovem sodelovanju in informiranosti

	število odgovorov	povprečje	stand. odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
Sem ustrezno informiran/a o vsebinah in ciljih programa, po katerem poteka vzgojno-izobraževalno delo z mojim otrokom.	69	4,41	0,626	18,657	0,000
Sodelujem pri odločitvah glede vzgoje in izobraževanja mojega otroka v zavodu (sodelovanje pri pripravi individualiziranega programa, izbiri interesnih dejavnosti ...).	69	4,35	0,744	15,046	0,000
Strokovni delavci v zavodu v zadostni meri upoštevajo posebne značilnosti, potrebe, interese in močna področja mojega otroka.	69	4,64	0,542	25,120	0,000
V zavodu prilagajajo vzgojno-izobraževalno delo na način, ki je optimalen za mojega otroka.	69	4,51	0,720	17,390	0,000

* Testna vrednost je 3.

Starši ocenjujejo, da strokovni delavci v zavodu v zadostni meri upoštevajo posebne značilnosti, potrebe, interese in močna področja njihovega otroka/mladostnika ($\bar{x}=4,64$), prav tako menijo, da v zavodu prilagajajo vzgojno-izobraževalno delo na način, ki je optimalen za njihovega otroka ($\bar{x}=4,51$).

V tabeli 21 so prikazane povprečne ocene staršev o ustrezni skrbi za razvoj njihovega otroka v VIZ. Povprečja so izračunana na osnovi petstopenjske lestvice z vrednostmi od 1 – zelo neustrezno do 5 – zelo ustrezno.

Tabela 21: Ocena staršev o ustrezni skrbi za razvoj otroka

	število odgovorov	povprečje	stand. odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
Splošna znanja (branje, pisanje, računanje ...).	63	4,10	0,856	10,156	0,000
Razvijanje in ohranjanje samostojnosti (higienske navade, samostojnost pri hranjenju, oblačenje in obuvanje, osebna urejenost ...).	68	4,44	0,699	16,994	0,000
Kreativna znanja (ročne spretnosti, likovno ustvarjanje ...).	66	4,42	0,703	16,459	0,000
Šport in rekreacija (gibalne igre, športne igre, ples ...).	67	4,48	0,660	18,336	0,000
Dejavnosti prostega časa (petje, domača opravila, ročne spretnosti, šport, sprostitev ...).	66	4,47	0,706	16,901	0,000
Dejavno državljanstvo (samozagovorništvo, sprejemanje odločitev ...).	63	4,17	0,773	12,056	0,000
Intimno življenje in spolnost (raziskovanje lastnega telesa, spolni odnosi ...).	61	4,10	0,790	10,864	0,000
Delovne in zaposlitvene tehnike (delovne spretnosti, uporaba orodij, varnost pri delu ...).	63	4,24	0,689	14,264	0,000
Izbirne vsebine (obiskovanje zunanjih delovnih organizacij ...).	63	4,08	0,921	9,301	0,000

* Testna vrednost je 3.

Zbrani podatki kažejo, da je ocena staršev o ustrezni skrbi za razvoj njihovega otroka ustrezna. Starši izražajo najvišjo oceno skrbi za področje športa in rekreacije $\bar{x}=4,48$ in dejavnosti prostega časa $\bar{x}=4,47$.

V tabeli 22 so zbrane povprečne ocene staršev o njihovem zadovoljstvu s potekom vzgojno-izobraževalnega dela v VIZ, kjer je vključen otrok/mladostnik. Povprečja so izračunana na osnovi petstopenjske lestvice z vrednostmi od 1 – sploh ne drži do 5 – popolnoma drži.

Tabela 22: Ocena staršev o njihovem zadovoljstvu s potekom vzgojno-izobraževalnega dela

	število odgovorov	povprečje	stand. odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
Pri svojem otroku opažam napredek, ki je posledica vzgojno-izobraževalnega dela z njim.	69	4,29	0,859	12,470	0,000
Moj otrok rad sodeluje v vzgojno-izobraževalnem procesu v zavodu.	68	4,51	0,680	18,367	0,000
Moj otrok se v zavodu počuti dobro.	69	4,67	0,560	24,717	0,000

Starši ocenjujejo, da se otrok v zavodu počuti dobro $\bar{x}=4,67$ in da rad sodeluje v vzgojno-izobraževalnem procesu v zavodu $\bar{x}=4,51$.

V tabeli 23 so zapisane povratne informacije staršev, kjer so podali lastna razmišljanja.

Tabela 23: Povratne informacije staršev

	število
Menim, da so za dobro delo z našimi otroki ključni pedagogi in njihova pozornost do vsakega posameznika. Za to pa morajo biti ustrezni normativi pa tudi ustrezna finančna stimulacija. Tu stvari šepajo, po moje.	1
Moj otrok ima težave take vrste, kjer je težko oceniti napredek kjerkoli. Želim si, da bi moj otrok dobil obravnavo fizioterapevta, ker ima slabo držo itd.	1
Moj otrok ne obvlada: splošna znanja, dejavno državljanstvo, delovne in zaposlitvene tehnike.	1
Moj otrok se v zavodu zelo dobro počuti. Bolj sodeluje v delovnem procesu – sami kuhajo, nabavijo ... Med seboj so se zelo povezali. Odlično!	1
Odkar je v zavodu, se je njegovo stanje poslabšalo – grdo je, grdo se obleče in zelo grdo govori in ni več tako samostojen, kot je bil. V času bivanja od 2013 je pred dvema letoma dobil tudi ortopedske čevlje.	1
Popolnoma smo zadovoljni z zavodom in nimamo nobenih pripomb oz. nimamo ničesar za dodati.	1
Smo zadovoljni, da hodi v to šolo in ta program. Želimo si, da bi znal bolj sprejeti odgovornost, da bi ga naučili malo večje odgovornosti. Ker mislim, da bi jim to lahko uspelo, ker ima rešpekt pred njimi.	1
Učenje za življenje in delo na VI. stopnji PP do 26. leta je neprecenljivo! /.../ Nič ne bi imela proti, če bi to možnost podaljšali za leto ali dve, saj se z mojim otrokom ne bo nikoli več tako intenzivno in kvalitetno delalo.	1
V anketi so vprašanja, na katera ne morem odgovoriti, ker moj otrok nima sposobnosti računanja, gibalnosti, sprejemanja odločitev ... Moj otrok biva v domu Jelka!	1
V lepih dneh bi bil za otroka zelo prijeten kakšen sprehod med živalmi, ne samo sedenje v vozičku v prostoru.	1
Več kopanja v bazenu. Zelo me moti menjavanje vzgojnih delavcev v zavodu (velika sprememba) vsako šolsko leto. Med prostim časom več ukvarjanja z otroki, ki so vozači in čakajo na svoje kombije ...	1
Zelo sem zadovoljna z osebjem zavoda.	1
Želim si le sprotne obveščanje, kaj se dogaja – fotografije, objave na spletu.	1

Starši so s povratnimi informacijami podali svoja lastna razmišljanja glede programa, funkcioniranja otroka in odnosa strokovnih delavcev do otroka.

5. cilj: Ugotoviti ustreznost strukturne razporeditve posebnega programa po posameznih stopnjah glede na kronološko starost.

V tabeli 24 in 25 so zbrana mnenja ravnateljev in učiteljev o členitvi programa na šest stopenj. Tabela 26 predstavlja njihove povratne informacije o členitvi programa na šest stopenj.

Tabela 24: Ocena ravnateljev glede členitve programa na šest stopenj

	število	odstotek
program bi moral potekati brez členitve po stopnjah	3	33,3
program se mora členiti po stopnjah, vendar naj učenci napredujejo glede na zmožnosti in ne glede na starost	5	55,6
sedanja členitev po stopnjah in napredovanje učencev glede na starost sta ustrezna	1	11,1
drugo	0	0,0
skupaj	9	100,0

Tabela 25: Ocena učiteljev glede členitve programa na šest stopenj

	število	odstotek
program bi moral potekati brez členitve po stopnjah	8	10,0
program se mora členiti po stopnjah, vendar naj učenci napredujejo glede na zmožnosti in ne glede na starost	44	55,0
sedanja členitev po stopnjah in napredovanje učencev glede na starost sta ustrezna	20	25,0
drugo	8	10,0
skupaj	80	100,0

Tabela 26: Vpisi ravnateljev in učiteljev pod »drugo«

	število
Druga točka se mi zdi še najbolj sprejemljiva, pa imam tudi tu pomisleke. Mar to pomeni, da bi bila sošolca lahko npr. osemletnik in 22-letnik?	1
Program bi moral biti bolj fleksibilen. Učenci na vsakem področju napredujejo različno. Na nekaterih ostajajo na prvi stopnji, medtem ko drugje optimalno napredujejo. Vsekakor pa je napredovanje glede na starost neustrezno.	1
Program bi moral poleg stopenj upoštevati tudi sposobnosti učencev, npr. dva učenca iste stopnje sta si glede sposobnosti lahko popolnoma različna.	1
Pri mojem delu z osebami z najtežjo motnjo v razvoju in zdravstveno najbolj zahtevnimi so vsi ti programi neustrezni, uporabniki ne morejo napredovati po stopnjah, program pa je popolnoma neustrezen. Večinoma se lahko izvajajo vsebine iz prve stopnje ne glede na starost, pa še to zelo individualizirano. Zato nadaljnjih vprašanj niti ne morem oceniti.	1
Program je tako fleksibilno vsebinsko napisan, da lahko z njim "pokriješ" vse nivoje otrokovih "danosti" – mislim, da bi naj bile skupine oblikovane predvsem tako, da lahko sploh "funkcionirajo" (predvsem v smislu vedenjske problematike, pa tudi tega, da so v našem centru večinoma otroci z najtežjo "motnjo" – to so otroci, ki prihajajo k nam "iz razredov", kjer so imeli prej "svojega" asistenta, pri nas pa so prihajali na zelo "čuden" normativ v razredu" (ni to problem za otroka, bolj za učitelja, kako to "upravljati na dolgi rok" – sicer pa so se pri nas letos stvari že malce uredile.	1
Program se mora členiti po stopnjah, vendar naj učenci napredujejo glede na zmožnosti, in obvezna naj bo tudi ocena smotrnosti nadaljnega izobraževanja oziroma vključenosti.	1
Situacija je v veliki meri odvisna od velikosti šole oz. od števila učencev na PPVI. Predlagala bi fleksibilno prehajanje učencev med oddelki, ko bi bili za določeno število ur na teden razdeljeni v bolj homogene skupine po zmožnostih. Tedaj bi nekateri delovali na področju zaznavanja, senzorične, drugi pa bolj na miselnem področju. To prakso imamo uvedeno za eno učno uro na teden. Sicer se mi zdi, da je prav, da se upošteva kronološka starost pri oddelkih. Res da so potem skupine bolj heterogene, ampak imajo vsi učenci več možnosti.	1

Iz zbranih rezultatov je razvidno, da tako učitelji kot ravnatelji menijo, da bi se moral program členiti po stopnjah, vendar naj učenci napredujejo glede na zmožnosti in ne glede na starost.

Navajamo mnenje iz polstrukturiranega intervjuja ravnateljev:

»... bolj fleksibilen program, fleksibilno prehajanje med oddelki, stopnjami, napredovanje glede na starost neprimerno, delo s težko motnjo ni primerno členiti na stopnje po starosti, spremeniti normative razredov, vključiti oceno smotrnosti nadaljnjega izobraževanja.«

V tabeli 27 so zbrane povprečne ocene ravnateljev glede obsega ur v programu na VI. stopnji. Povprečja so izračunana na osnovi petstopenjske lestvice z vrednostmi 1 – dosti premajhen obseg ur, 2 – premajhen obseg ur, 3 – ustrezen obseg ur, 4 – prevelik obseg ur, 5 – dosti prevelik obseg ur.

Tabela 27: Ocena ravnateljev glede obsega ur v programu na VI. stopnji

	število odgovorov	povprečje	standardni odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
splošna znanja	6	3,17	0,408	1,000	0,363
razvijanje in ohranjanje samostojnosti	6	2,83	0,408	-1,000	0,363
kreativna znanja	6	2,50	0,837	-1,464	0,203
šport in rekreacija	6	2,50	0,548	-2,236	0,076
dejavnosti prostega časa	6	2,67	0,516	-1,581	0,175
dejavno državljanstvo	6	3,00	0,000	-	-
intimno življenje in spolnost	6	2,83	0,408	-1,000	0,363
delovne in zaposlitvene tehnike	5	2,40	0,894	-1,500	0,208

* Testna vrednost je 3.

Na podlagi zbranih ugotovitev glede obsega ur v programu na VI. stopnji, ki je namenjen posameznemu področju, z vidika uresničitve ciljev programa ravnatelji menijo, da je premajhen obseg ur v programu, namenjenem delovnim in zaposlitvenim tehnikam ($\bar{x}=2,40$).

V tabeli 28 so zbrane povprečne ocene učiteljev, v kolikšni meri omogoča program kot celota optimalen osebni razvoj učencev na posameznih področjih. Povprečja so izračunana na osnovi petstopenjske lestvice z vrednostmi 1 – sploh ne omogoča, 2 – večinoma ne omogoča, 3 – niti-niti, 4 – večinoma omogoča, 5 – v celoti omogoča.

Tabela 28: Ocena učiteljev, v kolikšni meri omogoča program kot celota optimalen osebni razvoj učencev na posameznih področjih

	število odgovorov	povprečje	standardni odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
gibalno področje	80	3,91	0,814	10,023	0,000
zaznavno področje	81	4,04	0,715	13,055	0,000
čustveno področje	81	3,63	0,843	6,720	0,000
miselno področje	81	3,96	0,798	10,866	0,000
govorno področje	81	3,77	0,795	8,667	0,000
socialno področje	81	3,84	0,782	9,663	0,000
skrb za zdravje	79	4,04	0,706	13,066	0,000
samostojno življenje	78	3,68	0,890	6,743	0,000

* Testna vrednost je 3.

Iz analize rezultatov ocene učiteljev, v kolikšni meri omogoča program kot celota optimalen osebni razvoj učencev na posameznih področjih, sklepamo, da zaznavno področje ($\bar{x}=4,04$) in skrb za zdravje ($\bar{x}=4,04$) program večinoma omogoča. Tudi ostala področja so ocenjena kot večinoma omogoča, vendar z nekoliko manjšim povprečjem.

6. cilj: Ugotoviti, ali program omogoča prilagajanje individualnim sposobnostim posameznika.

V tabeli 29 so zbrane povprečne ocene učiteljev o ustreznosti programa z vidika vključevanja učencev VI. stopnje v širše socialno okolje. Povprečja so izračunana na osnovi petstopenjske lestvice z vrednostmi 1 – v celoti neustrezen, 2 – večinoma neustrezen, 3 – niti-niti, 4 – večinoma ustrezen, 5 – v celoti ustrezen.

Tabela 29: Ocena učiteljev o ustreznosti programa

	število odgovorov	povprečje	stand. odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
povečanja samostojnosti učencev (ravnanje v vsakodnevni situacijah, orientacija ...)	34	3,71	0,719	5,725	0,000
povečanja zaposlitvenih možnosti učencev	34	3,35	0,774	2,659	0,012
zadovoljevanja interesov učencev (prostočasne aktivnosti ...)	33	3,64	0,653	5,600	0,000
povečanja socialne vključenosti učencev (komunikacija, socialni stiki ...)	34	3,74	0,710	6,042	0,000
zagotavljanja možnosti vzpostavljanja prijateljskih in intimnih odnosov	34	3,38	0,888	2,510	0,017

* Testna vrednost je 3.

Zbrani podatki ocene učiteljev kažejo na ustreznost programa z vidika vključevanja otrok in mladostnikov VI. stopnje v širše socialno okolje z namenom povečanja socialne vključenosti učencev (komunikacija, socialni stiki ... $\bar{x}=3,74$), povečanja samostojnosti učencev (ravnanje v vsakodnevni situacijah, orientacija ... $\bar{x}=3,71$) ter zadovoljevanja interesov učencev (prostočasne aktivnosti ... ($\bar{x}=3,64$). Najnižje ocenjena je postavka o povečanju zaposlitvenih možnosti otrok in mladostnikov ($\bar{x}=3,35$).

V tabeli 30 so zbrane povprečne ocene učiteljev o uporabnosti učnih načrtov pri načrtovanju individualiziranih programov. Povprečja so izračunana na osnovi petstopenjske lestvice z vrednostmi 1 – sploh ni uporabno, 2 – večinoma ni uporabno, 3 – niti-niti, 4 – večinoma je uporabno, 5 – je v celoti uporabno.

Tabela 30: Ocena učiteljev: uporabnost učnih načrtov pri načrtovanju individualiziranih programov

	število odgovorov	povprečje	stand. odklon	t-test za en vzorec*	
				t	sig.
splošna znanja	34	3,65	0,950	3,973	0,000
razvijanje in ohranjanje samostojnosti	34	3,82	0,758	6,338	0,000
kreativna znanja	34	3,56	0,960	3,396	0,002
šport in rekreacija	34	3,88	0,729	7,059	0,000
dejavnosti prostega časa	34	3,85	0,744	6,685	0,000
dejavno državljanstvo	34	3,62	0,954	3,775	0,001
intimno življenje in spolnost	34	3,47	1,022	2,685	0,011
delovne in zaposlitvene tehnike	34	3,79	0,845	5,480	0,000
izbirne vsebine	34	3,68	0,768	5,139	0,000

* Testna vrednost je 3.

Iz analize rezultatov ocene učiteljev glede uporabnosti učnih načrtov pri načrtovanju individualiziranih programov sklepamo, da je najvišja uporabnost programa ocenjena za učni načrt šport in rekreacija ($\bar{x}=3,88$), dejavnosti prostega časa ($\bar{x}=3,85$) in ohranjanje in razvijanje samostojnosti ($\bar{x}=3,82$).

Opazanja članov spremljevalne skupine, ki smo jih zabeležili pri pouku nekaterih področij in strnili v opazovalnih obrazcih, ter analiza pridobljenih odgovorov na vprašanja za otroke in mladostnike, vključene v VI. stopnjo PP, potrjujejo, da 82,8 % otrok in mladostnikov rado hodi v šolo, od tega jih 94,1 % pove, da jih učiteljica vpraša, kaj bi radi počeli v šoli.

4 Sklepi in predlogi

4.1 Povzetek ugotovitev glede na zastavljene cilje spremljave in zastavljena raziskovalna vprašanja

1. cilj: Ugotoviti, ali se vzgojno-izobraževalni proces izvaja glede na oblikovani program, ter ugotoviti morebitne ovire pri izvajanju, s poudarkom na uvedenih novostih.

Ugotovitve spremljave kažejo, da so tako ravnatelji kot učitelji zadovoljni s pogoji dela. Z ustreznostjo so ocenili možnost sodelovanja z lokalnim okoljem in drugimi zunanjimi deležniki ter razpoložljive didaktične in druge materiale za delo. Učitelji so manj zadovoljni s ponudbo dodatnega strokovnega izobraževanja, ravnateljeve ocene pa so nekoliko nižje pri oceni prostorov in opreme (učilnice, sanitarije, telovadnica, jedilnica, igrišče in druge zunanje površine ...) ter ustreznih prostorskih in kadrovskih pogojev, kar so dodatno pojasnili v polstrukturiranih intervjujih, prav tako smo opazovalci pri sami spremljavi najnižje ocenili postavko: prostorski pogoji v razredu omogočajo učencem možnost umika, počitka, sprostitevne dejavnosti po svoji izbiri, saj nekatere učilnice te možnosti otrokom in mladostnikom ne nudijo, kar dodatno nakazuje prostorsko stisko, predvsem manjših vzgojno-izobraževalnih ustanov.

Zbrani podatki anketnega vprašalnika za ravnatelje in pomočnike ravnateljev in anketnega vprašalnika za razrednike prikazujejo ustreznost programa kot celote. Tako ravnateljeve ocene kot ocene učiteljev potrjujejo, da gre višji delež odgovorov v prid izvajanju dejavnosti v izvenšolskih prostorih (pouk na prostem, v naravi ...), v obeh vprašalnikih pa zasledimo manjši delež ustreznosti programa pri postavitvi strukture oddelka (starostna heterogenost, različne zmožnosti in potrebe učencev ...). V polstrukturiranem intervjuju vodstvenih delavcev – ravnateljev in pomočnikov ravnateljev, pedagoških vodij in učiteljev smo pridobili tudi konkretne dileme in predloge, ki zgoraj zapisane ugotovitve še potrjujejo.

Zbrani podatki kažejo, da so učiteljeva mnenja o učnih načrtih z upoštevanjem raznovrstnih andragoških in specialnodidaktičnih izhodišč večinoma upoštevana za posamezna področja programa. Pri spremljavi pouka smo opazovalci največkrat opazovali pouk področja delovne vzgoje, splošnih znanj, razvijanja in ohranjanja samostojnosti ter kreativnih znanj.

Zbrani podatki kažejo, da so starši seznanjeni o vzgojno-izobraževalnem delu z njihovim otrokom. Najbolje so ocenili seznanitev z napredkom otroka ali mladostnika in z aktivnostmi, ki jih otrok ali mladostnik počne v času pouka.

2. cilj: Ugotoviti, ali program omogoča individualni razvoj posameznika.

Ugotovitve spremljave kažejo, da anketiranci, ravnatelji in učitelji, ocenjujejo kot ustrezno naslednje postavke: možnosti prilagajanja vzgojno-izobraževalnega procesa individualnim sposobnostim posameznikov, izvedbe vzgojno-izobraževalnega dela na način, da lahko vsak učenec optimalno razvija vse svoje potencialne, personalizacije dela, aktivne participacije učencev v vzgojno-izobraževalnem procesu, celovitosti vzgojno-izobraževalnega dela, ki vsakemu učencu zagotavlja uravnotežen osebni razvoj, sodelovanja učencev v odločanju pri načrtovanju šolskega dela in pri drugih odločitvah, vključevanja novih in inovativnih vzgojno-izobraževalnih praks v vzgojno-izobraževalno delo.

Na podlagi zbranih ugotovitev pridobljenih rezultatov sklepamo, da izvajalci in VIZ ocenjujejo kot najbolj ustrezno program z vidika vključevanja učencev VI. stopnje v širše socialno okolje pri postavki povečanja samostojnosti učencev (ravnanje v vsakodnevnih situacijah, orientacija ...) in najmanj ustrezno možnost povečanja zaposlitvenih možnosti učencev in zagotavljanja možnosti vzpostavljanja prijateljskih in intimnih odnosov, kar dodatno podkrepimo tudi z odgovori na polstrukturirana vprašanja vodstvenih delavcev.

Zbrani podatki pri spremljavi programa ustrezno ocenjujejo posamezne vzgojno-izobraževalne in specialnodidaktične pristope pri opravljenih spremljavah pouka in drugih aktivnostih med spremljanjem. Iz podatkov razberemo, da je pouk usmerjen v reševanje konkretnih problemov in da je prav tako poskrbljeno za varnost otrok in mladostnikov. Prav tako je moč ugotoviti, da učitelj pri pridobivanju in utrjevanju znanja izhaja iz naravnih situacij v učenčevem življenjskem okolju, učitelj krepi in razvija samostojnost pri učencih ter pri pouku učenci razvijajo delovne in zaposlitvene tehnike.

3. cilj: Ugotoviti primere dobre prakse.

Ugotovitve spremljave kažejo, da so VIZ program posebnega programa izvajalci prilagodili otrokom/mladostnikom. Z dodatnim izobraževanjem in učiteljevim lastnim raziskovanjem so dodali nove smernice in načine dela, za katere menimo, da bi se lahko implementirali v širši slovenski prostor vzgoje in izobraževanja (tutorstvo mlajšim otrokom v PP, neurofitnes, coaching dvojice, ekološki vrt, lahko branje, kamišibaj ...).

4. cilj: Ugotoviti zadovoljstvo staršev in uporabnikov 6. stopnje.

Ugotovitve spremljave kažejo, da so starši seznanjeni z napredkom otroka/mladostnika, prav tako so seznanjeni z aktivnostmi, ki jih otrok počne v času pouka.

Iz pridobljenih rezultatov je razvidno, da starši ocenjujejo svoje sodelovanje in informiranost glede poteka vzgojno-izobraževalnega dela v zavodu kot ustrezno, da strokovni delavci v zavodu v zadostni meri upoštevajo posebne značilnosti, potrebe, interese in močna področja njihovega otroka /mladostnika, prav tako menijo, da v zavodu prilagajajo vzgojno-izobraževalno delo na način, ki je optimalen za njihovega otroka.

Zbrani podatki kažejo, da je ocena staršev o ustreznosti skrbi za razvoj njihovega otroka ustrezna.

5. cilj: Ugotoviti ustreznost strukturne razporeditve posebnega programa po posameznih stopnjah glede na kronološko starost.

Ugotovitve spremljave kažejo, da tako učitelji kot ravnatelji menijo, da bi se moral program členiti po stopnjah, vendar naj učenci napredujejo glede na zmožnosti in ne glede na starost. Anketiranci so podali nekaj predlogov členitve programa, kot so bolj fleksibilen program, fleksibilno prehajanje med oddelki, stopnjami, napredovanje glede na starost ni primerno, delo s težko motnjo ni primerno členiti na stopnje po starosti, sprememba normativov razreda, vključiti oceno smotrnosti nadaljnjega izobraževanja.

Na podlagi zbranih ugotovitev glede obsega ur v programu na VI. stopnji, ki je namenjen posameznemu področju, z vidika uresničitve ciljev programa ravnatelji menijo, da je premajhen obseg ur v programu, namenjenem delovnim in zaposlitvenim tehnikam.

Iz analize rezultatov ocene učiteljev glede omogočanja programa kot celote za optimalen osebni razvoj učencev sklepamo, da zaznavno področje in skrb za zdravje program večinoma omogoča. Tudi ostala področja so ocenjena kot večinoma omogoča.

6. cilj: Ugotoviti, ali program omogoča prilagajanje individualnim sposobnostim posameznika.

Ugotovitve spremljave kažejo, da je povečanje socialne vključenosti učencev (komunikacija, socialni stiki ...), povečanje samostojnosti učencev (ravnanje v vsakodnevni situaciji, orientacija ...) ter zadovoljevanje interesov učencev (prostočasne aktivnosti ...) večinoma ustrezno. Najslabše ocenjena je postavka povečanje zaposlitvenih možnosti otrok in mladostnikov.

Iz analize rezultatov ocene učiteljev glede uporabnosti učnih načrtov pri načrtovanju individualiziranih programov sklepamo, da je največja uporabnost programa ocenjena za program športa in rekreacije, dejavnosti prostega časa in ohranjanje in razvijanje samostojnosti.

Opazanja članov spremljevalne skupine, ki smo jih zabeležili pri pouku nekaterih področij in strnili v opazovalnih obrazcih, ter analiza pridobljenih odgovorov na vprašanja za otroke in mladostnike, vključene v VI. stopnjo PP, potrjujejo, da otroci in mladostniki radi hodijo v šolo ter povedo, da jih učiteljica vpraša, kaj bi radi počeli v šoli.

4.2 Sinteza spoznanj glede na raziskovalna vprašanja

Ključne ugotovitve so:

- učitelji so v povprečju zadovoljni s pogoji dela,
- sodelovanje z lokalnim okoljem in drugimi zunanjimi deležniki ter razpoložljivi didaktični in drugi materiali za delo so večinoma ustrezni, velikokrat seveda tudi odvisno od regije,
- kaže se potreba po prostorski ureditvi posameznih VIZ, predvsem pri manjših šolah in šolah s podružničnimi oddelki, nekatere učilnice ne omogočajo učencem možnosti umika, počitka, sprostitev dejavnosti po svoji izbiri,
- otroci/mladostniki imajo možnost prilagajanja vzgojno-izobraževalnega procesa individualnim sposobnostim, določenega v individualiziranem programu,

- večkrat se pojavlja izpostavljena možnost členitve programa po stopnjah, otroci/mladostniki naj napredujejo glede na zmožnosti in ne glede na starost, kar lahko dosežemo z individualiziranim programom,
- program je omogočil povečanje socialne vključenosti učencev (komunikacija, socialni stiki ...), povečanje samostojnosti učencev (ravnanje v vsakodnevni situacijah, orientacija ...) ter zadovoljevanje interesov učencev (prostočasne aktivnosti ...),
- ravnatelj in strokovni delavci so naklonjeni programu z vidika vključevanja učencev VI. stopnje v širše socialno okolje predvsem zaradi možnosti povečanja samostojnosti učencev,
- starši pozitivno ocenjujejo sodelovanje in informiranost glede poteka vzgojno-izobraževalnega dela v zavodu, upoštevanje posebnih značilnosti, potreb, interesov in močnih področij njihovega otroka /mladostnika,
- starši menijo, da v zavodu prilagajajo vzgojno-izobraževalno delo na način, ki je optimalen za njihovega otroka,
- starši so seznanjeni o vzgojno-izobraževalnem delu z njihovim otrokom/mladostnikom.

4.3 Predlogi za morebitne spremembe

Ob spremljavi in z anketnimi vprašalniki ter intervjuji so bili podani morebitni predlogi spremembe oz. dopolnitve programa:

- zagotavljanje ustreznih prostorskih in kadrovskih pogojev (predlog: ureditev na sistemski ravni),
- poenotenje ur posameznega področja po stopnjah zaradi izdelave urnikov, prehodov in spremstva (izpostavili manjši VIZ, kjer imajo kombinacije oddelkov),
- zagotavljanje varnosti in strokovne podpore pri odhajanju otrok in mladostnikov v zunanje delovne organizacije,
- vzpostaviti oz. zagotoviti v podjetjih mentorja, »delovni inštruktorji«,
- področje zavarovanja (poškodbe na delovnem mestu izven VIZ),
- sklenitev pogodbe s potencialnim delodajalcem, ki bi omogočal vključevanje v delovni proces,
- urediti delovno področje, zakonodajo zaposlovanja, nadaljevanje dela in učenja po dopolnjenem 26. letu starosti,
- ustrežnejši program brez stopenj (individualiziran pristop).

5 Viri

1. Deutsch, T. Analize vprašalnikov
2. Dobravec, S. Načrt spremljave izvajanja prenovljenega dela posebnega programa vzgoje in izobraževanja za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami od 21. do 26. leta. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2019. Arhiv.
3. Grubešič, S. Posebni program vzgoje in izobraževanja [Elektronski vir] / [avtorica Stanka Grubešič]. – 1. izd. – El. knjiga. – Ljubljana : Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport : Zavod RS za šolstvo, 2014. Način dostopa (URL):
<http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/>
https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/OS/Posebni-program-vzgoje-in-izobrazevanja/640b69f03c/Posebni_program_vzgoje_in_izob.pdf

6 Priloge

Priloga 1: Načrt spremljanja uvajanja

NAČRT SPREMLJAVE IZVAJANJA PRENOVLJENEGA DELA POSEBNEGA PROGRAMA VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE S POSEBNIMI POTREBAMI OD 21. DO 26. LETA

Ljubljana, junij 2019

Nosilka: Sonja Dobravc, Brigita Pinter

Sodelavci: mag. Renata Zupanc Grom, dr. Fani Nolimal, dr. Tomi Deutsch, mag. Simona Rogič Ožek,
Andreja Vouk, mag. Bernarda Gaber, Nives Markun Puhan

Kazalo načrta spremljave

1.	UVOD	37
2.	POSEBNI PROGRAM VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA	38
2.1	Načela in cilji	38
2.2	Trajanje izobraževanja	38
2.3	Diferenciacija in individualizacija	38
2.4	Preverjanje, ocenjevanje in napredovanje	39
2.5	Dokončanje programa	39
2.6	Timsko delo	39
2.7	Struktura programa	39
3.	POSEBNI PROGRAM VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA – 6. STOPNJA	40
3.1	Namen	40
3.2	Načela in cilji	40
3.3	Časovna in vsebinska opredelitev 6. stopnje posebnega programa	41
3.4	Izbirne vsebine	43
4.	CILJI IN NAČRT SPREMLJAVE	43
4.1	Cilji	43
4.2	Raziskovalna vprašanja	43
4.3	Metodologija zbiranja in analiza podatkov	44
5.	INSTRUMENTARIJ	47

1. UVOD

Vzgoja in izobraževanje otrok z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju po 5. členu Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 58/2011) poteka po posebnem programu vzgoje in izobraževanja, ki ga izvajajo javne šole oziroma podružnice šol, ki so ustanovljene ali organizirane za izvajanje prilagojenih programov izobraževanja in posebnega programa vzgoje in izobraževanja, javni zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami in javni socialnovarstveni zavodi.

Učenci z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju potrebujejo vse življenje različne stopnje pomoči; motnja v duševnem razvoju je vseživljenjski problem in traja od rojstva do smrti. Zaradi znižanih intelektualnih sposobnosti učenci z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju niso nikoli popolnoma samostojni. S posebnimi vzgojno-izobraževalnimi procesi pa njihovo stopnjo samostojnosti in neodvisnosti lahko razvijamo do optimalnih meja. To potrjuje tudi več kot petdesetletna pedagoška praksa šolanja teh oseb. Pred uveljavitvijo te prakse so veljale definicije, ki so opredeljevale, česa ti učenci ne zmorejo. Sistematičen pedagoški proces v zadnjih petih desetletjih pa je izničil te definicije, učenci z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju dosegajo nepredvidene razvojne možnosti in je danes dejansko težko predvideti, do katere ravni se bodo razvili njihovi potenciali.

Učenci zaradi svojih posebnosti potrebujejo veliko spodbud za svoj osebni razvoj. Motnja v duševnem razvoju se v procesu učenja kaže predvsem v:

- zmanjšanih intelektualnih sposobnostih,
- znižani motivacijski sferi,
- pomanjkanju elementov samoaktivnosti,
- manjši potrebi po samopotrjevanju,
- slabši intencionalni usmerjenosti.

Sprememba Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 58/2011) je učencem z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju omogočala nadaljevanje izobraževanja v posebnem programu vzgoje in izobraževanja do 26. leta starosti. Novo sprejeta zakonska določila so narekovala potrebo po prenovi in dopolnitvi obstoječih programskih dokumentov. Posebni program vzgoje in izobraževanja je do sprejetja nove zakonodaje omogočal učencem šolanje na petih stopnjah od šestega do enaindvajsetega leta starosti. Na podlagi nove zakonodaje je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Zavodu RS za šolstvo naročilo oblikovanje delovne skupine za pripravo posodobitve posebnega programa s strokovnimi dokumenti, ki bodo odgovorili na vzgojno-izobraževalne potrebe odraslih učencev v duševnem razvoju, ki so vključeni v 6. stopnjo. Izhodišče priprave programa je, da gre pri vzgoji in izobraževanju učencev z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju v odrasli dobi za izrazito specialni pedagoško-andragoški proces, kar narekuje drugačne didaktične in vsebinske pristope.

Delovna skupina v sestavi strokovnih delavcev praktikov s področja vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami in sodelavcev Zavoda RS za šolstvo je v okviru posodobitve posebnega programa proučila obstoječe dokumente in pripravila strokovne podlage, ki so bile 13. februarja 2014 sprejete na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje in vključujejo naslednje elemente programa:

- prenovu splošnega dela posebnega programa vzgoje in izobraževanja – raven Učenje za življenje in delo; od 18. do 21. leta;
- pripravo učnih načrtov za 6. stopnjo po posameznih področjih dejavnosti od 21. do 26. leta;
- pripravo navodil za gibalno ovirane, slabovidne in slepe učence ter učence z avtističnimi motnjami v posebnem programu vzgoje in izobraževanja.

2. POSEBNI PROGRAM VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Program na vseh stopnjah razvija in spodbuja razvoj učencev na zaznavnem, gibalnem, čustvenem, miselnem, govornem in socialnem področju, navaja na skrb za zdravje in samostojno življenje, omogoča pridobivanje osnovnega znanja in spretnosti ter navaja na čim bolj aktivno, delno samostojno vključevanje v okolje.

2.1 Načela in cilji

- Čim zgodnejša ter kontinuirana vključenost v izobraževanje, ki zagotavlja učencem sistematično strokovno pomoč že v najzgodnejšem življenjskem obdobju in se neprekinjeno nadaljuje na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja.
- Celovitost vzgojno-izobraževalnega dela, ki naj pri vsakem učencu skladno z njegovimi potrebami zagotavlja skrb za uravnoteženo telesno, čustveno, duševno in socialno rast.
- Individualizacija vzgojno-izobraževalnih programov je nujna glede na inter- in intraindividualne razlike učencev; v okviru predvidenih vsebin je treba prilagoditi oblike, postopke, metodiko in didaktiko.
- Aktivnost v procesu vzgoje in izobraževanja – kar je treba s specialpedagoškimi sredstvi zagotoviti tudi učencem z najnižjimi učnimi potenciali.
- Spodbujati razvoj učenca na zaznavnem, gibalnem, čustvenem, miselnem in socialnem področju.
- Navajati na skrb za zdravje in samostojno življenje.
- Pridobivati osnovna znanja in spretnosti.
- Navajati na čim bolj aktivno, delno samostojno vključevanje v okolje.

2.2 Trajanje izobraževanja

- **Obvezni del od 9. do 15. leta in nadaljevalni del do 18. leta.** Vsak del vključuje tri stopnje. Vsaka traja 3 leta. Nadaljevalni del vključuje četrto stopnjo. Vključitev v ta del ni obvezna.
- **Nadaljevalni del od 18. do 26. leta** – raven Učenje za življenje in delo; vključitev v ta del prav tako za učenca ni obvezna.

2.3 Diferenciacija in individualizacija

Glede na heterogenost učencev z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju ter s številnimi kombinacijami drugih dodatnih motenj, primanjkljajev in ovir je delo na vseh stopnjah individualno. Za vsakega učenca strokovna skupina pripravi individualizirani program. V pripravo in

spremljanje individualiziranega programa morajo biti vključeni starši ter otrok s posebnimi potrebami, upoštevaje njegovo zrelost in starost.

2.4 Preverjanje, ocenjevanje in napredovanje

V posebnem programu je ocenjevanje na vseh stopnjah izključno opisno. Opisujemo dosežke v smislu napredovanja učenca po posameznih področjih dejavnosti.

2.5 Dokončanje programa

Učenec konča obvezno šolanje, ko obiskuje program na vsaki od prvih treh stopenj tri leta. Ko konča z izobraževanjem na posameznih stopnjah nadaljevalnega programa, dobi zaključno potrdilo z opisom doseženih ciljev na posameznih stopnjah.

Ob koncu programa Učenje za življenje in delo se izda učencu zaključno potrdilo z oceno dosežene stopnje razvoja, z opisom njegovega znanja in s smernicami za njegovo uspešno vključitev v življenje in delo.

2.6 Timsko delo

Poleg specialpedagoške se v celotno vzgojno-izobraževalno delo aktivno vključujejo zdravstvena, psihološka in andragoška stroka. Ker imajo učenci z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju pogosto tudi druge dodatne motnje, se v timsko delo na vseh stopnjah aktivno vključijo fizioterapevt, logoped in delovni terapevt. Strokovni tim v načrtovanje, spremljanje in evalvacijo individualiziranega programa vključuje učence in njihove starše ali skrbnike.

2.7 Struktura programa

Posebni program delimo na:

- obvezni del, ki traja devet let in vključuje tri stopnje: prvo (I.), drugo (II.) in tretjo (III.),
- nadaljevalni del, ki traja tri leta in vključuje četrto (IV.) stopnjo,
- nadaljevalni del, ki traja osem let – raven Učenje za življenje in delo – in vključuje peto (V.) in šesto (VI.) stopnjo.

Program na vseh stopnjah delimo na:

- A osnovni del, ki obsega področja dejavnosti z izbirnimi vsebinami,
- B razširjeni program, ki obsega interesne dejavnosti, podaljšano bivanje, jutranje in popoldansko varstvo ter dneve dejavnosti.

3. POSEBNI PROGRAM VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA – 6. STOPNJA

3.1 Namen

Namen 6. stopnje je, da odrasli učenci z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju nadgradijo usvojena znanja in spretnosti iz predhodnih stopenj. Vsebine posameznih področij morajo biti ves čas povezane s socialnimi okolji. To pomeni, da naj bo velik del predlaganih vsebin s posameznih področij namenjen opravljanju praktičnih zaposlitev s ciljem doživljanja uspešnosti in čim večje samostojnosti ter neodvisnosti učencev za uspešno vključevanje v delo in življenje.

6. stopnja posebnega programa je namenjena učenju za življenje in delo. Potrebno je predvsem upoštevati, da je poudarek na izobraževanju odraslih in iz tega izhaja spoštovanje vseh načel in vrednot, ki veljajo v izobraževanju odraslih, to je zagotavljanje njihovih pravic do samouresničevanja in kakovosti življenja. Te pravice pa lahko te osebe dosežejo samo z nadaljnjim izobraževanjem, saj si s tem povečajo znanje, spretnosti, kompetence in informiranost, ki jim omogoča ne nazadnje tudi ustreznejše odločanje. Tako lažje premagujejo ovire, zmanjšujejo svoje primanjkljaje in blažijo svoje motnje. Pri načrtovanju izobraževanja je treba gledati na posameznika kot na odraslo osebo, upoštevati njegove učne in izobraževalne potrebe ter močna področja. To pomeni, da je učenec v vlogi subjekta, ki ima tudi pravico, da se lahko vključi v sooblikovanje pedagoškega polja, v katero vstopa. Vsebina narekuje, da v čim večji meri opredelimo metodično-didaktične pristope z andragoškimimi pristopi, z vsemi njihovimi pedagoškimi prvinami in s skrajno spoštljivostjo do odraslih v procesih učenja in izobraževanja. Ob tem je treba opozoriti na avtonomnost izvajalcev, ki naj upoštevajo individualne posebnosti posameznika, njegova močna področja, okolje, v katerem poteka izobraževanje, in materialne pogoje.

3.2 Načela in cilji

- Zagotavljanje enakih možnosti ob upoštevanju različnosti pomeni glede na posebne potrebe vsakega posameznika z ustreznimi prilagoditvami vsebin, oblik in metod dela zagotoviti možnost vključitve v izobraževalni sistem in udeležbo v njem.
- Interdisciplinarnost in timsko delo sta pogoj za strokovno pomoč pri učencih, ki imajo posebne potrebe na zdravstvenem, vzgojno-izobraževalnem, socialnem, delovnem in drugih področjih življenja.
- Inkluzija in integracija sta načeli splošne vrednosti, katerih izhodišče je zagotavljanje učencem, vključenim v tak program, takšne pogoje, ki jim bodo upoštevajoč njihove danosti in omejitve v razvoju dajali enake možnosti za njihov optimalni razvoj.
- Navajanje na čim bolj aktivno in samostojno vključevanje v okolje z uporabo socialnih pravil in komunikacijskih spretnosti.
- Vzgajanje in učenje za socialno sprejemljivo vedenje v ožjem in širšem okolju.
- Navajanje na samostojno življenje z upoštevanjem pravice do izbire, z razvojem samospoštovanja in pozitivne samopodobe ter z razvijanjem sposobnosti razreševanja konfliktnih situacij.
- Pridobivanje in poglobljanje temeljnih znanj in spretnosti na področju splošnih znanj, razvijanja in ohranjanja samostojnosti, delovnih in zaposlitvenih tehnik, kreativnih znanj, športa in rekreacije, učenja aktivnega preživljanja prostega časa, učenja samozagovorništvu in dejavnega državljanstva, intimnega življenja in spolnosti.

3.3 Časovna in vsebinska opredelitev 6. stopnje posebnega programa

A OSNOVNI DEL

Področje/leto šolanja	1. leto	2. leto	3. leto	4. leto	5. leto	Fond ur
Splošna znanja	4	4	4	4	3	665
Razvijanje in ohranjanje samostojnosti	5	5	4	4	3	735
<i>Kreativna znanja</i>	5	5	5	3	3	735
Šport in rekreacija	3	3	2	2	2	420
<i>Dejavnosti prostega časa</i>	2	2	2	1	1	280
<i>Dejavno državljanstvo</i>	1	1	1	1	1	175
<i>Intimno življenje in spolnost</i>	2	2	1	1	1	245
<i>Delovne in zaposlitvene tehnike</i>	5	5	8	11	13	1470
IZBIRNE VSEBINE	3	3	3	3	3	525
Skupaj ur tedensko	30	30	30	30	30	
Število tednov	35	35	35	35	35	

6. stopnjo posebnega programa sestavlja osem področij dejavnosti. Osnovni del vsebine programa in časovna razporeditev področij dejavnosti se glede na vzgojno-izobraževalne potrebe učencev na predhodnih petih stopnjah na 6. stopnji precej razlikujeta v korist področij, ki učence vodijo k prepoznavanju in razvijanju osebnih interesnih področij, večji socialni vključenosti in povezovanju z ožjim in širšim okoljem ter usvajanju delovnih spretnosti in veščin.

Iz tabele je razvidno, da je večji poudarek v številu ur na kreativnih znanjih, delovnih in zaposlitvenih tehnikah ter izbirnih vsebinah. Prav tako program na novo vpeljuje vzgojo in izobraževanje s področja intimnega življenja in spolnosti ter dejavnega državljanstva. Program tudi na 6. stopnji nadaljuje in razvija področja splošnih znanj, razvijanje in ohranjanje samostojnosti, šport in rekreacijo ter ponuja izbirne vsebine, hkrati pa uvaja naslednja nova področja:

- kreativna znanja,
- dejavnosti prostega časa,
- dejavno državljanstvo,
- intimno življenje in spolnost,
- delovne in zaposlitvene tehnike.

Učni načrti področij dejavnosti obsegajo:

- opredelitev področja,
- splošne cilje,
- operativne cilje,
- primere dejavnosti ter predlagane vsebine,
- specialnodidaktična priporočila.

Poseben del učnih načrtov so priloge, kjer so poudarki na specialnodidaktičnih posebnostih, ki izhajajo iz različnih razvojnih sposobnosti učencev. Poudarek je na prilagajanju pri načrtovanju in izvajanju ciljev, predlaganih vsebin in dejavnosti individualnim sposobnostim vsakega učenca. Pomemben segment so medpodročna povezovanja in povezovanje z okoljem, kjer učenci poleg pridobivanja novih znanj razvijajo in bogatijo socialne odnose, kar pomeni večjo samostojnost ter neodvisnost v življenju.

B RAZŠIRJENI PROGRAM

Področje/leto šolanja	VI. stopnja					Fond ur
	16. leto	17. leto	18. leto	19. leto	20. leto	
Interesne dejavnosti	5	5	5	5	5	875
Podaljšano bivanje						
Jutranje in popoldansko varstvo						

Dnevi dejavnosti/število dni letno	VI. stopnja					Skupaj ur
	16. leto	17. leto	18. leto	19. leto	20. leto	
Kulturni dnevi	3	3	3	3	3	60
Naravoslovni dnevi	3	3	3	3	3	60
Športni dnevi	5	5	5	5	5	100
Delovni dnevi	6	6	6	6	6	120
Šola samostojnosti						

3.4 Izbirne vsebine

Strokovna skupina za prenovu je pri 6. stopnji namenila velik poudarek izbirnim vsebinam, saj stroka in praksa kažeta, da morajo imeti odrasli učenci z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju čim več možnosti priučitve za opravljanje določenih del in opravil in ob tem uspešnega vključevanja v širše družbeno okolje. Zato predlog izbirnih vsebin ponuja organizacijo izbirnih vsebin glede na zmožnosti posameznih zavodov in potrebe kraja, v katerem se nahaja zavod. Izbirne vsebine naj bi učenca usmerjale v vse večjo samostojnost z namenom spoznavanja različnih poklicev ter pridobivanja znanja, spretnosti in veščin v smeri opravljanja konkretne zaposlitve v instituciji ali izven nje.

4. CILJI IN NAČRT SPREMLJAVE

Ker gre pri 6. stopnji za nov del v posebnem programu, glede na področja, ki jih vpeljuje oziroma jim namenja več pozornosti, želimo s spremljavo ugotoviti uresničljivost zapisanega programa, morebitne težave, ki ob tem nastajajo, in izpostaviti primere dobre prakse.

Ob tem želimo ugotoviti ustreznost strukturne razporeditve celotnega posebnega programa na posamezne stopnje glede na kronološko starost učencev ter ugotoviti, ali program omogoča prilagajanje dela individualnim sposobnostim posameznika.

4.1 Cilji

Cilji spremljanja posebnega programa 6. stopnje:

1. Ugotoviti, ali se vzgojno-izobraževalni proces izvaja glede na oblikovani program, ter ugotoviti morebitne ovire pri izvajanju, s poudarkom na uvedenih novostih.
2. Ugotoviti, ali program omogoča individualni razvoj posameznika.
3. Ugotoviti primere dobre prakse.
4. Ugotoviti zadovoljstvo staršev in uporabnikov 6. stopnje.

Cilja spremljanja programa v celoti:

1. Ugotoviti ustreznost strukturne razporeditve posebnega programa po posameznih stopnjah glede na kronološko starost.
2. Ugotoviti, ali program omogoča prilagajanje individualnim sposobnostim posameznika.

4.2 Raziskovalna vprašanja

V skladu z zgornjimi cilji smo si zastavili naslednja raziskovalna vprašanja:

- Ugotoviti, v kolikšni meri institucije zagotavljajo učno okolje v skladu s cilji programa. (Kazalniki: rezultat na opazovalni lestvici, vprašalnik za razrednike in ravnatelje, intervju strokovne skupine) 1
- Ugotoviti, v kolikšni meri so specialnodidaktični pristopi skladni s programom. (Kazalniki: rezultat na opazovalni lestvici, vprašalniki za razrednike, intervju strokovne skupine) 1

- Ugotoviti, v kolikšni meri učitelji lahko prilagajajo program glede na individualne razlike posameznikov. (Kazalniki: analiza dokumentacije, pregled individualiziranih programov, opazovanje, vprašalnik za razrednike, intervju strokovne skupine) 2
- Ugotoviti povezovanje z okoljem in vključevanje učencev 6. stopnje v širše okolje glede na cilje in načela programa. (Kazalniki: vprašalnik za razrednike in ravnatelje, intervju strokovne skupine)
- Ugotoviti ustreznost strukturne razporeditve posebnega programa po posameznih stopnjah. (Kazalniki: vprašalnik za razrednike in ravnatelje, opazovanje, intervju strokovne skupine) 4/1,2
- Ugotoviti stališča staršev in uporabnikov 6. stopnje o ustreznosti programa. (Kazalniki: vprašalnik za starše in učence) 4

4.3 Metodologija zbiranja in analiza podatkov

Za ugotavljanje, ali se vzgojno-izobraževalni proces izvaja v skladu s sprejetim javno veljavnim programom, smo pri načrtovanju spremljanja izpostavili naslednja področja:

- **Področje: Izbirne vsebine**
Metoda: Pregled LDN zavoda, polstrukturiran intervju
- **Področje: Individualizacija in diferenciacija**
Metoda: Pregled individualiziranih programov učencev v opazovanem oddelku, anketni vprašalnik, polstrukturiran intervju
- **Področje: Preverjanje, ocenjevanje in napredovanje**
Metoda: Pregled individualiziranih programov učencev v opazovanem oddelku
- **Področje: Timsko delo**
Metoda: Polstrukturiran intervju s strokovnimi delavci
- **Področje: Povezava in vključevanje v širše socialno okolje**
Metoda: Anketni vprašalnik, polstrukturiran intervju
- **Področje: Izvajanje in uresničljivost ciljev za posamezna področja dejavnosti 6. stopnje**
Področja opazovanja:
Splošna znanja
Razvijanje in ohranjanje samostojnosti
Kreativna znanja
Šport in rekreacija
Dejavnosti prostega časa
Dejavno državljanstvo

Intimno življenje in spolnost

Delovne in zaposlitvene tehnike

Metoda: Anketni vprašalniki za strokovne delavce, opazovanje vzgojno-izobraževalnega dela

- **Področje: Ustreznost strukturne razporeditve celotnega posebnega programa na posamezne stopnje**

Metoda: Anketni vprašalnik

- **Področje: Ustreznost celotnega programa za prilagajanje individualnim sposobnostim posameznika**

Metoda: Anketni vprašalnik

Izvajanje spremljanja

Spremljava se bo izvajala:

- z apliciranjem anketnih vprašalnikov za razrednike, vodstvene delavce in starše,
- z opazovanjem vzgojno-izobraževalnega dela,
- s pregledom dokumentacije – IP, LDN,
- z intervjujem razrednikov in vodstvenih delavcev,
- z intervjujem učencev,
- z apliciranjem vprašalnikov v oddelkih posebnega programa in za vodstvene delavce.

Instrumentarij spremljanja

Instrumentarij spremljanja – 6. stopnja

- vprašalniki za razrednike in vodstvene delavce in starše,
- opazovalna lestvica,
- individualizirani program, LDN,
- polstrukturiran intervju z razredniki in vodstvenimi delavci,
- polstrukturiran intervju z učenci.

Instrumentarij spremljanja od 1. do 5. stopnje

vprašalniki za razrednike in vodstvene delavce

Vzorec

V spremljavo z apliciranjem anketnih vprašalnikov bodo vključene vse vzgojno-izobraževalne institucije in centri za usposabljanje, ki izvajajo posebni program vzgoje in izobraževanja, vključno s 6. stopnjo v šolskem letu 2019/2020.

Opazovanje VIZ dela in intervjuji bodo potekali na vzorcu osmih VIZ institucij glede na regijsko pokritost in status institucije (center za usposabljanje, osnovna šola s prilagojenim izobraževalnim programom z NIS, podružnica OŠ s prilagojenim programom z NIS.)

Spremljava z opazovanjem VIZ dela se bo izvajala na šestih VIZ institucijah in dveh centrih za usposabljanje:

1. OŠ dr. Mihajla Rostoharja Krško
2. OŠ Ivana Cankarja Ljutomer, podružnica Cvetka Golarja
3. OŠ Jela Janežiča Škofja Loka
4. Center za vzgojo, izobraževanje in usposabljanje Velenje
5. Osnovna šola Gustava Šiliha Maribor
6. CIRIUS Vipava
7. Center za usposabljanje Dolfke Boštjančič Ig
8. Center za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem

Pred opazovanjem vzgojno-izobraževalnega dela se na vse šole/centre pošljejo anketni vprašalniki.

Priloga 2: Anketni vprašalnik za ravnatelje posebnega programa

Spremljiva posebnega programa – ravnatelji

Q1 – Podatki o šoli

Q2 – Vrsta vašega vzgojno-izobraževalnega zavoda:

- podružnica OŠ – OŠ s prilagojenim programom z nižjim izobrazbenim standardom
 OŠ s prilagojenim izobraževalnim programom z nižjim izobrazbenim standardom
 zavod za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami
 center za vzgojo in usposabljanje otrok in mladostnikov

Q3 – Ali v vašem zavodu izvajate vzgojno-izobraževalni proces tudi na VI. stopnji?

- ne
 da

Q4 – Pogoji dela

Q5 – Kako ocenjujete naslednje pogoje dela v vašem zavodu:

	v celoti neustrezno	večinoma neustrezno	niti-niti	večinoma ustrezno	v celoti ustrezno
prostori in oprema (učilnice, sanitarije, telovadnica, jedilnica, igrišče in druge zunanje površine ...)	☐	☐	☐	☐	☐
razpoložljivi didaktični in drugi materiali za delo	☐	☐	☐	☐	☐
možnosti sodelovanja z lokalnim okoljem in drugimi zunanjimi deležniki	☐	☐	☐	☐	☐
možnosti za dodatno izobraževanje učiteljev	☐	☐	☐	☐	☐
razpoložljivost kadra za izvajanje celovitega interdisciplinarnega pristopa pri delu z učenci	☐	☐	☐	☐	☐

Q6 – Ocena programa

Q7 – Kako ocenjujete ustreznost programa z vidika:

	v celoti neustrezen	večinoma neustrezen	niti-niti	večinoma ustrezen	v celoti ustrezen
načrtovanja in izvajanja vzgojno-izobraževalnega procesa	☐	☐	☐	☐	☐
možnosti poučevanja v skladu z načeli specialpedagoško-andragoškega pristopa	☐	☐	☐	☐	☐
povezovanja vsebin z različnih področij programa	☐	☐	☐	☐	☐
izvajanja dejavnosti v izvenšolskih prostorih (pouk na prostem, v naravi ...)	☐	☐	☐	☐	☐
sodelovanja z lokalnim okoljem in drugimi zunanjimi deležniki	☐	☐	☐	☐	☐
starosti otrok in njihovih zmožnosti na posamezni stopnji programa	☐	☐	☐	☐	☐
strukture oddelka (starostna heterogenost, različne zmožnosti in potrebe učencev ...)	☐	☐	☐	☐	☐
uporabnosti naučenega v vsakdanjem življenju učencev	☐	☐	☐	☐	☐

Q8 – Kako ocenjujete ustreznost programa z vidika:

	v celoti neustrezen	večinoma neustrezen	niti-niti	večinoma ustrezen	v celoti ustrezen
možnosti prilagajanja vzgojno-izobraževalnega procesa individualnim sposobnostim posameznikov	☐	☐	☐	☐	☐
izvedbe vzgojno-izobraževalnega dela na način, da lahko vsak učenec optimalno razvija vse svoje potencialne	☐	☐	☐	☐	☐

	v celoti neustrezen	večinoma neustrezen	niti-niti	večinoma ustrezen	v celoti ustrezen
personalizacije dela (upoštevanje interesov, talentov, želja posameznika, ki niso nujno v neposredni povezavi s programom)	☐	☐	☐	☐	☐
aktivne participacije učencev v vzgojno-izobraževalnem procesu	☐	☐	☐	☐	☐
celovitosti vzgojno-izobraževalnega dela, ki vsakemu učencu zagotavlja uravnotežen osebni razvoj	☐	☐	☐	☐	☐
sodelovanja učencev v odločanju pri načrtovanju šolskega dela in pri drugih odločitvah	☐	☐	☐	☐	☐
vključevanja novih in inovativnih vzgojno-izobraževalnih praks v vzgojno-izobraževalno delo	☐	☐	☐	☐	☐

Q9 – Na osnovi vaših izkušenj bi glede členitve programa na šest stopenj ocenili (izberite najprimernejši odgovor):

- program bi moral potekati brez členitve po stopnjah
- program se mora členiti po stopnjah, vendar naj učenci napredujejo glede na zmožnosti in ne glede na starost
- sedanja členitev po stopnjah in napredovanje učencev glede na starost je ustrezna
- drugo (vpišite predlog):

Q10 – Ocenite, v kolikšni meri omogoča program optimalen osebni razvoj učencev na naslednjih področjih:

	sploh ne omogoča	večinoma ne omogoča	niti-niti	večinoma omogoča	v celoti omogoča
gibalno področje	☐	☐	☐	☐	☐
zaznavno področje	☐	☐	☐	☐	☐
čustveno področje	☐	☐	☐	☐	☐
miselno področje	☐	☐	☐	☐	☐
govorno področje	☐	☐	☐	☐	☐
socialno področje	☐	☐	☐	☐	☐
skrb za zdravje	☐	☐	☐	☐	☐
samostojno življenje	☐	☐	☐	☐	☐

IF (1) Q3 = [2]

Q11 – VI. stopnja

IF (1) Q3 = [2]

Q12 – Ocenite primernost obsega ur v programu na VI. stopnji, ki je namenjen posameznemu področju, z vidika uresničitve ciljev programa:

	dosti premajhen obseg ur	premajhen obseg ur	ustrezen obseg ur	prevelik obseg ur	dosti prevelik obseg ur
splošna znanja	☐	☐	☐	☐	☐
razvijanje in ohranjanje samostojnosti	☐	☐	☐	☐	☐
kreativna znanja	☐	☐	☐	☐	☐
šport in rekreacija	☐	☐	☐	☐	☐
dejavnosti prostega časa	☐	☐	☐	☐	☐
dejavno državljanstvo	☐	☐	☐	☐	☐
intimno življenje in spolnost	☐	☐	☐	☐	☐
delovne in zaposlitvene tehnike	☐	☐	☐	☐	☐

IF (1) Q3 = [2]

Q11_2 – Ocenite ustreznost programa z vidika vključevanja učencev VI. stopnje v širše socialno okolje z namenom:

	v celoti neustrezen	večinoma neustrezen	niti-niti	večinoma ustrezen	v celoti ustrezen
povečanja samostojnosti učencev (ravnanje v	☐	☐	☐	☐	☐

	v celoti neustrezen	večinoma neustrezen	niti-niti	večinoma ustrezen	v celoti ustrezen
vsakodnevnih situacijah, orientacija ...)					
povečanja zaposlitvenih možnosti učencev	☐	☐	☐	☐	☐
zadovoljevanja interesov učencev (prostočasne aktivnosti ...)	☐	☐	☐	☐	☐
povečanja socialne vključenosti učencev (komunikacija, socialni stiki ...)	☐	☐	☐	☐	☐
zagotavljanja možnosti vzpostavljanja prijateljskih in intimnih odnosov	☐	☐	☐	☐	☐

Priloga 3: Anketni vprašalnik za razrednike posebnega programa

Spremljava posebnega programa – razredniki

Q1 – Podatki o šoli in oddelku

Q2 – V katerem vzgojno-izobraževalnem zavodu poučujete?

- podružnica OŠ – OŠ s prilagojenim programom z nižjim izobrazbenim standardom
- OŠ s prilagojenim izobraževalnim programom z nižjim izobrazbenim standardom
- zavod za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami
- center za vzgojo in usposabljanje otrok in mladostnikov

Q3 – Na kateri stopnji oz. na katerih stopnjah (kot kombinacijo) poučujete (označite stopnjo oz. stopnje):

Možnih je več odgovorov

- I. stopnja
- II. stopnja
- III. stopnja
- IV. stopnja
- V. stopnja
- VI. stopnja

Q4 – Dodatno izobraževanje

Q5 – Ali ste se v zadnjih treh letih udeležili katerega od naslednjih izobraževanj:

	ne	da, enkrat	da, več kot enkrat
študijskih skupin ZRSŠ	☐	☐	☐
izobraževanja v okviru formativnega spremljanja	☐	☐	☐
seminarjev iz kataloga stalnega strokovnega spopolnjevanja	☐	☐	☐
strokovnih aktivov znotraj šole	☐	☐	☐
drugo (vpišite):	☐	☐	☐
drugo (vpišite):	☐	☐	☐
drugo (vpišite):	☐	☐	☐

Q6 – Pogoji dela

Q7 – Kako ocenjujete naslednje pogoje dela v vašem zavodu?

	v celoti neustrezno	večinoma neustrezno	niti-niti	večinoma ustrezno	v celoti ustrezno
prostori in oprema (učilnice, sanitarije, telovadnica, jedilnica, igrišče in druge zunanje površine ...)	☐	☐	☐	☐	☐
razpoložljivi didaktični in drugi materiali za delo	☐	☐	☐	☐	☐
možnosti sodelovanja z lokalnim okoljem in drugimi zunanjimi deležniki	☐	☐	☐	☐	☐
možnosti za dodatno izobraževanje učiteljev	☐	☐	☐	☐	☐
razpoložljivost kadra za izvajanje celovitega interdisciplinarnega pristopa pri delu z učenci	☐	☐	☐	☐	☐

Q8 – Ocena programa

Q9 – Kako ocenjujete ustreznost programa kot celote z vidika:

	v celoti neustrezen	večinoma neustrezen	niti-niti	večinoma ustrezen	v celoti ustrezen
povezave vzgojno-izobraževalnih vsebin z zunanjimi ustanovami (delodajalci, društvi ...)	☐	☐	☐	☐	☐
izvajanja dejavnosti v izvenšolskih prostorih (pouk na prostem, v naravi ...), možnosti opravljanja praktičnih	☐	☐	☐	☐	☐

	v celoti neustrezen	večinoma neustrezen	niti-niti	večinoma ustrezen	v celoti ustrezen
zaposlitev v izvenšolskih prostorih					
sodelovanja z lokalnim okoljem in drugimi zunanjimi deležniki	☐	☐	☐	☐	☐
starosti učencev in njihovih zmožnosti na posamezni stopnji programa	☐	☐	☐	☐	☐
strukture oddelka (starostna heterogenost, različne zmožnosti in potrebe učencev ...)	☐	☐	☐	☐	☐
uporabnosti znanja v vsakdanjem življenju učencev	☐	☐	☐	☐	☐

Q10 – Kako ocenjujete ustreznost programa kot celote z vidika:

	v celoti neustrezen	večinoma neustrezen	niti-niti	večinoma ustrezen	v celoti ustrezen
možnosti prilagajanja vsebin, oblik in metod dela vsakemu posamezniku	☐	☐	☐	☐	☐
izvedbe vzgojno-izobraževalnega dela na način, da lahko vsak učenec optimalno razvija vse svoje potenciale	☐	☐	☐	☐	☐
personalizacije dela (upoštevanje interesov, talentov, želja posameznika, ki niso nujno v neposredni povezavi s programom)	☐	☐	☐	☐	☐
aktivne participacije učencev v vzgojno-izobraževalnem procesu	☐	☐	☐	☐	☐
celovitosti vzgojno-izobraževalnega dela, ki vsakemu učencu zagotavlja uravnotežen osebni razvoj	☐	☐	☐	☐	☐
sodelovanja učencev v odločanju pri načrtovanju šolskega dela in pri drugih odločitvah	☐	☐	☐	☐	☐
vključevanja novih in inovativnih vzgojno-izobraževalnih praks v vzgojno-izobraževalno delo	☐	☐	☐	☐	☐

Q11 – Na osnovi vaših izkušenj bi glede členitve programa na šest stopenj ocenili (izberite najprimernejši odgovor):

- program bi moral potekati brez členitve po stopnjah
 program se mora členiti po stopnjah, vendar naj učenci napredujejo glede na zmožnosti in ne glede na starost
 sedanja členitev po stopnjah in napredovanje učencev glede na starost je ustrezna
 drugo (vpišite predlog):

Q12 – Ocenite, v kolikšni meri omogoča program kot celota optimalen osebni razvoj učencev na naslednjih področjih:

	sploh ne omogoča	večinoma ne omogoča	niti-niti	večinoma omogoča	v celoti omogoča
gibalno področje	☐	☐	☐	☐	☐
zaznavno področje	☐	☐	☐	☐	☐
čustveno področje	☐	☐	☐	☐	☐
miselno področje	☐	☐	☐	☐	☐
govorno področje	☐	☐	☐	☐	☐
socialno področje	☐	☐	☐	☐	☐
skrb za zdravje	☐	☐	☐	☐	☐
samostojno življenje	☐	☐	☐	☐	☐

IF (1) Q3 = [Q3f]

Q13 – VI. stopnja

IF (1) Q3 = [Q3f]

Q14 – Ocenite, v kolikšni meri omogoča program na VI. stopnji optimalen razvoj učencev na naslednjih področjih dejavnosti:

	sploh ne omogoča	večinoma ne omogoča	niti-niti	večinoma omogoča	v celoti omogoča
splošna znanja	☐	☐	☐	☐	☐
razvijanje in ohranjanje samostojnosti	☐	☐	☐	☐	☐
kreativna znanja	☐	☐	☐	☐	☐
šport in rekreacija	☐	☐	☐	☐	☐
dejavnosti prostega časa	☐	☐	☐	☐	☐
dejavno državljanstvo	☐	☐	☐	☐	☐
intimno življenje in spolnost	☐	☐	☐	☐	☐
delovne in zaposlitvene tehnike	☐	☐	☐	☐	☐
izbirne vsebine	☐	☐	☐	☐	☐

IF (1) Q3 = [Q3f]

Q15 – Ali po vašem mnenju program na VI. stopnji omogoča diferenciacijo in individualizacijo dela po posameznih področjih:

	sploh ne omogoča	večinoma ne omogoča	niti-niti	večinoma omogoča	v celoti omogoča
splošna znanja	☐	☐	☐	☐	☐
razvijanje in ohranjanje samostojnosti	☐	☐	☐	☐	☐
kreativna znanja	☐	☐	☐	☐	☐
šport in rekreacija	☐	☐	☐	☐	☐
dejavnosti prostega časa	☐	☐	☐	☐	☐
dejavno državljanstvo	☐	☐	☐	☐	☐
intimno življenje in spolnost	☐	☐	☐	☐	☐
delovne in zaposlitvene tehnike	☐	☐	☐	☐	☐
izbirne vsebine	☐	☐	☐	☐	☐

IF (1) Q3 = [Q3f]

Q16 – Ocenite primernost obsega ur v programu na VI. stopnji, ki je namenjen posameznemu področju, z vidika uresničitve ciljev programa:

	dosti premajhen obseg ur	premajhen obseg ur	ustrezen obseg ur	prevelik obseg ur	dosti prevelik obseg ur
splošna znanja	☐	☐	☐	☐	☐
razvijanje in ohranjanje samostojnosti	☐	☐	☐	☐	☐
kreativna znanja	☐	☐	☐	☐	☐
šport in rekreacija	☐	☐	☐	☐	☐
dejavnosti prostega časa	☐	☐	☐	☐	☐
dejavno državljanstvo	☐	☐	☐	☐	☐
intimno življenje in spolnost	☐	☐	☐	☐	☐
delovne in zaposlitvene tehnike	☐	☐	☐	☐	☐
izbirne vsebine	☐	☐	☐	☐	☐

IF (1) Q3 = [Q3f]

Q17 – Ocenite ustreznost programa z vidika vključevanja učencev VI. stopnje v širše socialno okolje z namenom:

	v celoti neustrezen	večinoma neustrezen	niti-niti	večinoma ustrezen	v celoti ustrezen
povečanja samostojnosti učencev (ravnanje v vsakodnevnih situacijah, orientacija ...)	☐	☐	☐	☐	☐
povečanja zaposlitvenih možnosti učencev	☐	☐	☐	☐	☐
zadovoljevanja interesov učencev (prostočasne aktivnosti ...)	☐	☐	☐	☐	☐
povečanja socialne vključenosti učencev (komunikacija, socialni stiki ...)	☐	☐	☐	☐	☐

	v celoti neustrezen	večinoma neustrezen	niti-niti	večinoma ustrezen	v celoti ustrezen
zagotavljanja možnosti vzpostavljanja prijateljskih in intimnih odnosov	☐	☐	☐	☐	☐

IF (1) Q3 = [Q3f]

Q18 – Ocenite, ali so po vašem mnenju v učnih načrtih upoštevana raznovrstna andragoška in specialnodidaktična izhodišča. Ocenite za vsako področje dejavnosti:

	sploh niso upoštevana	večinoma niso upoštevana	niti-niti	večinoma so upoštevana	so v celoti upoštevana
splošna znanja	☐	☐	☐	☐	☐
razvijanje in ohranjanje samostojnosti	☐	☐	☐	☐	☐
kreativna znanja	☐	☐	☐	☐	☐
šport in rekreacija	☐	☐	☐	☐	☐
dejavnosti prostega časa	☐	☐	☐	☐	☐
dejavno državljanstvo	☐	☐	☐	☐	☐
intimno življenje in spolnost	☐	☐	☐	☐	☐
delovne in zaposlitvene tehnike	☐	☐	☐	☐	☐
izbirne vsebine	☐	☐	☐	☐	☐

IF (1) Q3 = [Q3f]

Q19 – Ocenite uporabnost učnih načrtov pri načrtovanju individualiziranih programov. Ocenite za vsako področje dejavnosti:

	sploh ni uporabno	večinoma ni uporabno	niti-niti	večinoma je uporabno	je v celoti uporabno
splošna znanja	☐	☐	☐	☐	☐
razvijanje in ohranjanje samostojnosti	☐	☐	☐	☐	☐
kreativna znanja	☐	☐	☐	☐	☐
šport in rekreacija	☐	☐	☐	☐	☐
dejavnosti prostega časa	☐	☐	☐	☐	☐
dejavno državljanstvo	☐	☐	☐	☐	☐
intimno življenje in spolnost	☐	☐	☐	☐	☐
delovne in zaposlitvene tehnike	☐	☐	☐	☐	☐
izbirne vsebine	☐	☐	☐	☐	☐

IF (1) Q3 = [Q3f]

Q20 – Ocenite, koliko se strinjate z naslednjimi trditvami o učnih načrtih:

	sploh se ne strinjam	se ne strinjam	niti-niti	se strinjam	popolnoma se strinjam
učni načrti omogočajo sodobno izvajanje pouka	☐	☐	☐	☐	☐
cilji za posamezna področja dejavnosti so opredeljeni dovolj jasno, da omogočajo osnovno orientacijo pri letnem načrtovanju	☐	☐	☐	☐	☐
specialnodidaktična priporočila v učnih načrtih so uporabna pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela	☐	☐	☐	☐	☐

Priloga 4: Anketni vprašalnik za starše posebnega programa

Anketni vprašalnik za starše/skrbnike

Spoštovani starši/skrbniki.

Pred vami je kratek anketni vprašalnik, s katerim želimo preveriti, kako poteka izvajanje posebnega programa vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami (v nadaljevanju: program), ki ga izvaja vzgojno-izobraževalni zavod (v nadaljevanju: zavod), katerega obiskuje vaš otrok. Vprašanja nam bodo v pomoč pri razvoju programa v prihodnje.

Prosimo, da izpolnjen vprašalnik oddate v zavodu, ki ga obiskuje vaš otrok.

Hvala za sodelovanje!

Stopnja programa, ki jo obiskuje vaš otrok (ustrezno obkrožite):

- a) 1. stopnja
- b) 2. stopnja
- c) 3. stopnja
- d) 4. stopnja
- e) 5. stopnja
- f) 6. stopnja

Prosimo ocenite, v kolikšni meri ste s strani zavoda seznanjeni o naslednjih vidikih vzgojno-izobraževalnega dela z vašim otrokom:

	sploh nisem seznanjen/a	sem delno seznanjena/a	seznanjen/a sem v celoti
Organizacijo izvajanja vzgojno-izobraževalnega dela.	1	2	3
Vsebinami in cilji programa posamezne stopnje.	1	2	3
Izbirnimi vsebinami.	1	2	3
Napredkom otroka.	1	2	3
Aktivnostmi, ki jih vaš otrok počne v času pouka.	1	2	3
Udeleževanjem vašega otroka v aktivnostih izven zavoda.	1	2	3

Prosimo, ocenite, v kolikšni meri držijo naslednje trditve o vašem sodelovanju in informiranosti glede poteka vzgojno-izobraževalnega dela v zavodu:

	sploh ne drži	ne drži	niti-niti	drži	popolnoma drži
Sem ustrezno informiran/a o vsebinah in ciljih programa, po katerem poteka vzgojno-izobraževalno delo z mojim otrokom.	1	2	3	4	5
Sodelujem pri odločitvah glede vzgoje in izobraževanja mojega otroka v zavodu (sodelovanje pri pripravi individualiziranega programa, izbiri interesnih dejavnosti ...).	1	2	3	4	5

Strokovni delavci v zavodu v zadostni meri upoštevajo posebne značilnosti, potrebe, interese in močna področja mojega otroka.	1	2	3	4	5
V zavodu prilagajajo vzgojno-izobraževalno delo na način, ki je optimalen za mojega otroka.	1	2	3	4	5

Prosimo, ocenite, ali v zavodu ustrezno skrbijo za razvoj vašega otroka na naslednjih področjih:

	zelo neustrezno	neustrezno	niti-niti	ustrezno	zelo ustrezno
Splošna znanja (branje, pisanje, računanje ...).	1	2	3	4	5
Razvijanje in ohranjanje samostojnosti (higienske navade, samostojnost pri hranjenju, oblačenje in obuvanje, osebna urejenost ...).	1	2	3	4	5
Kreativna znanja (ročne spretnosti, likovno ustvarjanje ...).	1	2	3	4	5
Šport in rekreacija (gibalne igre, športne igre, ples ...).	1	2	3	4	5
Dejavnosti prostega časa (petje, domača opravila, ročne spretnosti, šport, sprostitev ...).	1	2	3	4	5
Dejavno državljanstvo (samozagovorništvo, sprejemanje odločitev ...).	1	2	3	4	5
Intimno življenje in spolnost (raziskovanje lastnega telesa, spolni odnosi ...).	1	2	3	4	5
Delovne in zaposlitvene tehnike (delovne spretnosti, uporaba orodij, varnost pri delu ...).	1	2	3	4	5
Izbirne vsebine (obiskovanje zunanjih delovnih organizacij ...).	1	2	3	4	5

Prosimo, ocenite, v kolikšni meri držijo naslednje trditve o vašem zadovoljstvu s potekom vzgojno-izobraževalnega dela:

	sploh ne drži	ne drži	niti-niti	drži	popolnoma drži
Pri svojem otroku opažam napredek, ki je posledica vzgojno-izobraževalnega dela z njim.	1	2	3	4	5
Moj otrok rad sodeluje v vzgojno-izobraževalnem procesu v zavodu.	1	2	3	4	5
Moj otrok se v zavodu počuti dobro.	1	2	3	4	5

Če bi nam radi sporočili še kaj glede vzgojno-izobraževalnega dela z vašim otrokom, vas prosimo, da to zapišete:

Priloga 5: Polstrukturiran intervju

Intervju se snema ali se, če snemanje ni možno, zapisuje ključne odgovore intervjuvancev v celoti, kot navedke posameznih intervjuvancev. Za vsak intervju se zabeleži (zapiše ali posname) naziv VIZ, prisotne intervjuvance in datum intervjuja.

Naziv VIZ:	
Intervjuvanec:	
Datum intervjuja:	
OPOMBE:	

Poglejmo najprej uresničevanje programa kot celote, tj. od I. do VI. stopnje.

1. Katera načela in cilje v programu je najtežje uresničevati in zakaj?
2. Katera področja v programu največkrat povezuje in kako to povezovanje poteka v praksi?
3. Program omogoča učencem vključevanje v izbirne vsebine. Kako potekata načrtovanje in izvedba izbirnih vsebin?

Poglejmo sedaj še podrobneje uresničevanje programa na VI. stopnji.

4. Ali lahko v celoti uresničujete cilje programa na VI. stopnji? Če ne, kje so največje težave? Kakšne rešitve predlagate?
5. Program na VI. stopnji narekuje veliko zaposlitvenih dejavnosti. Kako uresničujete ta del programa in kako se pri tem povezujete s širšim okoljem?
6. Glede na cilje programa in pogoste dodatne motnje, primanjkljaje in ovire pri učencih je potrebno sodelovanje različnih strokovnjakov (področje zdravstva, sociale, andragogike, praktičnih zaposlitev ...). Kako načrtujete in usklajujete timsko delo?
7. Kako skrbite za avtonomijo učencev na VI. stopnji in kako jim omogočate, da se aktivno vključujejo v oblikovanje vzgojno-izobraževalnega procesa?
8. Ali opažate še kakšne druge težave razširitve programa na VI. stopnjo?

Hvala za sodelovanje!

Priloga 6: Anketni vprašalnik za otroke/mladostnike na 6. stopnji

Vprašalnik za otroke/mladostnike na VI. stopnji

Ali rad hodiš v šolo?

- a) Da
- b) Ne

Če je odgovor »ne«: Zakaj ne?

Te učitelj/učiteljica kdaj vpraša, kaj bi ti rad/a počel/a v šoli?

- a) Da
- b) Ne

Kaj pa v šoli najraje počneš (sodeluješ pri športu, ustvarjaš, poješ, delaš v delavnicah, v kuhinji)?

Kaj ti pa v šoli ni všeč (sodelovanje pri športu, ustvarjanje, petje, delo v delavnicah, v kuhinji)?

Kaj bi rad počel, ko boš zaključil s šolo (ustvarjal, pel, delal v delavnicah, v kuhinji)?

Hvala za sodelovanje!

Priloga 7: Obrazec za spremljavo: Vpogled v IP otrok/mladostnikov

Obrazec za spremljavo: Vpogled v IP otrok/mladostnikov za spremljavo izvajanja prenovljenega dela posebnega programa vzgoje in izobraževanja za otroke/mladostnike s posebnimi potrebami od 21. do 26. leta (element označite s +/-)

Vzgojno-izobraževalna institucija: _____

Datum opazovanja: _____

Čas opazovanja: od _____ do _____

Opazovalka 1: _____

Opazovalka 2: _____

OPAZOVANI ELEMENTI IP	ELEMENTI SO VKLJUČENI V IP	ELEMENTI NISO VKLJUČENI V IP	OPOMBE
Cilji so opredeljeni glede na individualni razvojni napredek mladostnika.			
IP zajema močna področja, sposobnosti in interese.			
IP vsebuje cilje mladostnika glede na potrebe, interese in sposobnosti v povezavi z ožjim in širšim okoljem.			
IP vsebuje načrt vključitve v zaposlitev otrok/mladostnikov.			
IP vsebuje specialnodidaktične posebnosti, ki izhajajo iz različnih razvojnih sposobnosti mladostnika.			
IP vsebuje načrtovanje glede na prejšnjo evalvacijo.			

Druga opažanja in opombe:

Priloga 8: Opazovalni obrazec za 6. stopnjo

(samostojno ali v kombinaciji)

Vzgojno-izobraževalna institucija: _____

Datum opazovanja: _____

Čas opazovanja: od _____ do _____

Stopnja oz. stopnje v kombinaciji (ustrezno obkroži):

- a) I. stopnja
- b) II. Stopnja
- c) III. Stopnja
- d) IV. Stopnja
- e) V. stopnja
- f) VI. stopnja

Število učencev v oddelku: _____

Opazovalka 1: _____

Opazovalka 2: _____

Opazovano področje dejavnosti: _____

UČNO OKOLJE	ne	delno	da
1. Prostor izvedbe opazovanega vzgojno-izobraževalnega dela je primeren in ustrezno opremljen (velikost, funkcionalnost, osvetlitev).	1	2	3
2. Prostorski pogoji v razredu omogočajo učencem možnost umika, počitka, sprostivne dejavnosti po svoji izbiri.	1	2	3
3. Prilagoditve pri izvajanju dejavnosti so organizirane (spremistvo, prilagajanje glede na čas in prostor, prilagoditve pri vsebini).	1	2	3
VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI IN SPECIALNODIDAKTIČNI PRISTOPI			
4. V vseh fazah izvedbe pouka je prisoten specialni pedagoško-andragoški pristop (način učenja in komunikacije upošteva odrasle učence).	1	2	3
5. Učitelj načrtuje in izvaja dejavnosti v skladu z učnim načrtom programa za posamezno stopnjo.	1	2	3
6. Načrtovani cilji, dejavnosti in vsebine so primerni razvojni stopnji učencev.	1	2	3
7. Iz podajanja novih znanj in veščin je razvidna postopnost in sistematičnost glede na individualne posebnosti učencev.	1	2	3
8. Učitelj v okviru specialnodidaktičnih pristopov uporablja neverbalno komunikacijo.	1	2	3
9. Učitelj pri pridobivanju in utrjevanju znanja izhaja iz naravnih situacij v učenčevem življenjskem okolju.	1	2	3
10. Učitelj povezuje vsebine z različnih področij.	1	2	3
11. Učitelj upošteva sposobnosti, želje in močna področja posameznega učenca.	1	2	3

12.	Učitelj krepi želeno vedenje in spodbuja učence k izražanju počutja, potreb, želja.	1	2	3
13.	Učitelj krepi in razvija samostojnost pri učencih.	1	2	3
14.	Učenci pri pouku aktivno sodelujejo.	1	2	3
15.	Individualizacija in diferenciacija je ustrezna glede na posamezne zmožnosti učencev.	1	2	3
16.	Pri pouku učenci udeležujejo in krepijo svojo kreativnost.	1	2	3
17.	Pri pouku učenci razvijajo delovne in zaposlitvene tehnike.	1	2	3
18.	Pouk je usmerjen v reševanje konkretnih problemov.	1	2	3
19.	Poskrbljeno je za varnost učencev.	1	2	3

* V primeru, da se spremljajo zaposlitvene tehnike, se izpolni 4.,17. in 18. vprašanje.

DRUGA OPAŽANJA IN OPOMBE
